

Søren Vadstrup

Frihåndstegning og akvarel

- lokalfarver og analytisk tegning af bygninger og byskaber

2018

KOLOFON

Frihåndstegning og akvarel

- lokalfarver og analytisk tegning af bygninger og byskaber

Forfatter: Søren Vadstrup, arkitekt MAA

Forskningslektor på Kunstakademiets Arkitektskole (KADK)

Underviser og forsker i Center for Bygningsbevaring i Raadvad (Raadvad-Centeret)

e-mail: soren.vadstrup@kadk.dk

1. udgave 2018

Fotos og illustrationer:

Søren Vadstrup og Center for Bygningsbevaring

Tekster fra bogen kan citeres med kildeangivelse

Tegninger og fotos må kun bruges med tilladelse

ISBN nr. 978-87-970382-8-4

I samme serie, af Søren Vadstrup:

1. Håndværk og Bygningsrestauration. *Forskning og ny viden om istandsættelse af ældre bygninger* (2018)
2. Bevaringsværdige bygninger – *sikring af bevaringsværdier* (3. udgave 2018)
3. Bevaringsværdige bygninger – *gode løsninger til energiforbedring og indeklimaforhold* (2018)
4. Vedligeholdelses-Manual – *for bygninger, opført før 1960-70.* (2018)
5. Restauration og Transformation *af en fredet, fynsk, firelænget bindingsværksgård 2001 – 2018.* (2018)
6. Vedvarende holdbarhed. *Bæredygtighed og cirkulær økonomi for bygninger* (2018)
7. Analyse- og Værdisætning af *20 Bygnings- og Kulturmiljøer i Danmark* (2018)
8. By- og Bygnings-Undersøgelser. *Analyse og Værdisætning af bygninger, bebyggelser og byrum* (2018)
9. Bevaringsplanlægning. *Vejledning i bevarende lokalplaner efter ny-SAVE-metoden* (2018)
10. Genius Loci. *Bygningskulturens Immaterielle Værdier.* (2018)
11. Bygningen som kundskabsskille - *ved restaurering og transformation* (2018)
12. Frihåndstegning og akvarel - *lokalfarver og analytisk tegning af bygninger og byskaber* (2018)

Udarbejdet som led i forskningsprojekterne:

- A. Ny viden om materialer og metoder, holdninger og principper til restaurering, transformation og energiforbedring af ældre bygninger. (publikation nr. 1-5)
- B. Ny viden om bæredygtighed og cirkulær økonomi for bygninger og byggeri med vedvarende holdbarhed. (publikation nr. 6)
- C. Nye standardiserede metoder til analyse og værdisætning af bygninger, bebyggelser og byrum. (publikation nr. 7-11)

På Kunstakademiets Arkitektskoles kandidat-program i Kulturarv, Transformation og Restauration og Center for Bygningsbevaring i Raadvad. Støttet af Realdania og Trafik-, Bygge- og Boligstyrelsen

Forsiden:

Piazza di Spagna og den 'Spanske Trappe' i Rom, den 16. oktober 2001

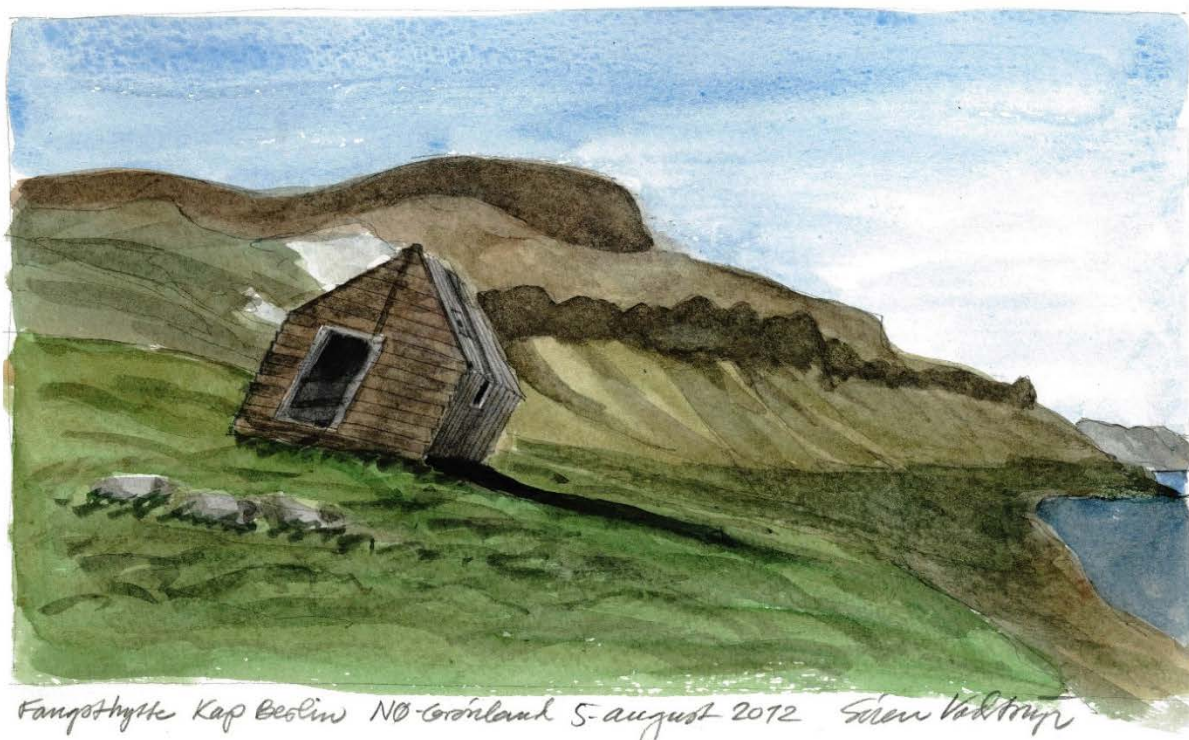
Men tegningen er også en analyse af det romerske multifunktionelle vindues tre forskellige funktioner – ud af 5-6. Se side 37.

Søren Vadstrup,
arkitekt m.a.a.

Frihåndstegning og akvarel
- lokalfarver og analytisk tegning af bygninger og byskaber

2018

Køb 'de bedste' blyanter, pensler, farver og blokke – og viskelæder.
Det betaler sig. Resultatet *bliver* bare bedre.
Søren Vadstrup
Se side 42

Hvis man har tid og mulighed for det – her spiller vejret jo også ind – er en frihåndstegning eller en akvarel af en bygning eller et byskab, her sågar et landskab, mere karakteriserende for et sted end et fotografi. Ikke mindst for én selv. I publikationen *Bygningen som kundskabskilde - ved restaurering og transformation* i samme serie som nærværende, viser jeg en opmåling af denne vejrbidte og skæve bygning, som det tog os adskillige dage med fly, gummibåd og vandring til fods at komme frem til, og i *Genius Loci*, også i samme serie, beskriver jeg stedets immaterielle værdier. Men denne totalt øde og forladte beliggenhed, på én af Jordklodens mest øde, forladte og barskeste, men også smukkeste steder, i Nordøstgrønland, forsøger jeg at vise med denne akvarel.

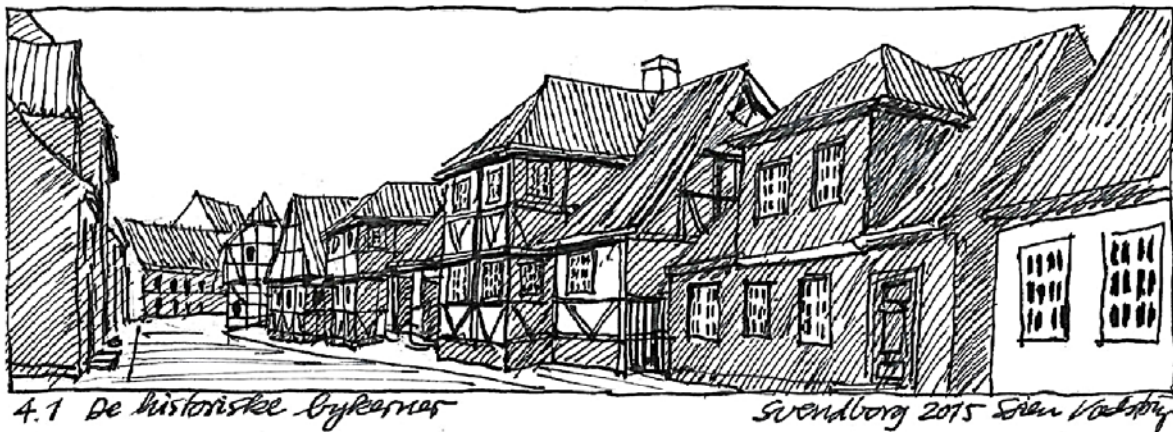

Indhold

FRIHÅNDSTEGNING af bygninger og byskaber i perspektiv med blyant og pen	side 4
Blyantstegning	side 6
Redskaber	
Valg af motiv og fokuspunkt	
Perspektivisk tegning	side 7
Horisonten	
Start på tegningen	
Kik på 'mellemrummene'	
Hjælpe­linier til skrå linier	
Vandret flugt	
Tynde streger	
Forenkling	
Skygger	side 10
Gør fokuspunktet mørkest	
Skravering	
Hurtige skitser	side 13
AKVARELMALING samt lavering og lokalfarve.	side 15
Indledning	
Valg af motiv og metode	side 17
Blyantstegning	
Redskaber til akvarel og lavering	side 18
Min akvarelæske	
Generelt om akvarel og lavering	side 19
Regler	
Mine regler	
Øvelser	side 20
Øvelse 1 Varm og kold palet af primærfarver, blandingsfarver og komplementærfarver	
Øvelse 2 Varm grå/sort og kold grå/sort	
Øvelse 3 Jævn farve	
Øvelse 4 Udtynding	
Øvelse 5 Lag på lag på lag (lavering)	
Øvelse 6 Ud­blomstring	
Øvelse 7 Blød overgang (vådt-i-vådt)	
Øvelse 8 Skarp overgang (Vådt-på-tørt)	
Øvelse 9 Skarpe penselstrøg/aftryk eller prikker	
Øvelse 10 Opsugning	
Øvelse 11 Lysning af en optørret farve	
Øvelse 12 Gouache/afmaskning	
Lavering	side 28
Lokalfarve	side 30
ANALYTISK TEGNING og illustrering	side 33
Indledning	
Eksempler	side 34
Konstruktioner, skilt ad	
Typologisering af elementer	
Perspektivisk tegning i flere faser,	
Anvisninger på udførelse, konstruktion, reparation m.v. i flere stadier.	
Metode	side 37
LITTERATUR m.m.	side 42

Min skønne, men forhenværende lejlighed på Christianshavn – tegnet i 1979 med fokuspunkt, skygger, perspektiv og dybde, som jeg prøver at give videre i denne publikation. Men for dig selv er en frihåndstegning også i høj grad en fastholdelse af minder - om dette magiske sted.

Afsløret: En bogillustration, tegnet som en 'frihåndstegning' efter et (eller flere) fotografier. Det kan man godt. Google Street View har ofte lidt for højt øjepunkt. Jeg afslører også gerne, at mit forbillede som pennetegner er den norske arkitekt, forfatter og illustrator Odd Brochmann. Det er altid godt at have gode forbilleder.

FRIHÅNDSTEGNING

af bygninger og byskaber i perspektiv
med blyant og pen.

Med en frihåndstegning kan man fremstille et mere eller mindre vellignende billede af et motiv – hvor man modsat et fotografi kan tolke, fortolke eller fantasere med virkeligheden.

Med frihåndstegning kan man også skabe tegninger ud fra fri fantasi, eller man kan tegne naturen, mennesker eller andet, som man ser det. Denne vejledning handler om at tegne *bygninger*, udefra eller indefra, eller flere bygninger sammen, her kaldt 'byskaber', afbildet i perspektiv.

Denne publikation er skrevet som kompendium til den undervisning i frihåndstegning, akvarel, lavering, lokalfarve og analytisk tegning, som jeg udfører på Arkitektskolen i København.

Man tegner først og fremmest frihåndstegning for sin egen skyld, for at få en ekstra oplevelse med fra et sted og et motiv, men det handler naturligvis også om at skabe en flot tegning, en personlig tolkning af motivet og stedet, som man selv og andre kan glædes ved at se og gense.

Når man tegner frihåndstegninger skal man vælge sit motiv med omhu. Det skal først og fremmest 'tænde' og inspirere én. Dernæst skal det ikke være for svært

at tegne eller male. Og endelig skal vejr, vind, sol og skygger være passende gode.

Man har overordnet fem muligheder for perspektiviske frihåndstegninger og alvareller - af stigende sværhed:

1. en blyantstegning som stregtegning,
2. en skraveret blyantstegning,
3. en pennetegning som streg eller skraveret,
4. en lavering eller
5. en akvarel.

Valg af 'medie', afhænger af tiden, mulighederne, lyst og kunnen – samt formentlig også af motivet.

Denne publikation omhandler både frihåndstegning og akvarel – idet frihåndstegningen i efter min metode er grundlaget for akvarellen. Men derudover også lavering – en slags variation af akvarelmaling - og lokalfarve. Da jeg selv tegner en del analytiske tegninger og illustrationer, kommer jeg også med nogle tips til, hvordan man gør det.

I denne publikation fortæller jeg, hvordan jeg selv går frem, når jeg tegner og maler. Hver fugl synger med sit næb, siger man. Enhver må i sidste ende selv finde deres egen måde, stil og metode at tegne og male på.

God fornøjelse med tegneriet

Søren Vadstrup

Søren Vadstrup 2018

Blyantstegning

Redskaber

Til blyantstegning skal man have en tegneblok i A4-format plus evt., når man bliver skrapmere, i A3-format. Til at tegne med skal man have en blød blyant, HB er som regel nok, blyantspidser og viskelæder.

Komposition: Valg af motiv og fokuspunkt

Når man har valgt sit motiv og tegneredskab skal man kikke på motivet et stykke tid for at vælge tegningens fokuspunkt – der hvor man ønsker at tegningen skal have sin største tyngde, og hvor beskuerens øje skal søge hen.

Dette bør også være det mørkeste punkt på tegningen, igen fordi øjet søger mod de mørkeste områder, som dermed fremhæves.

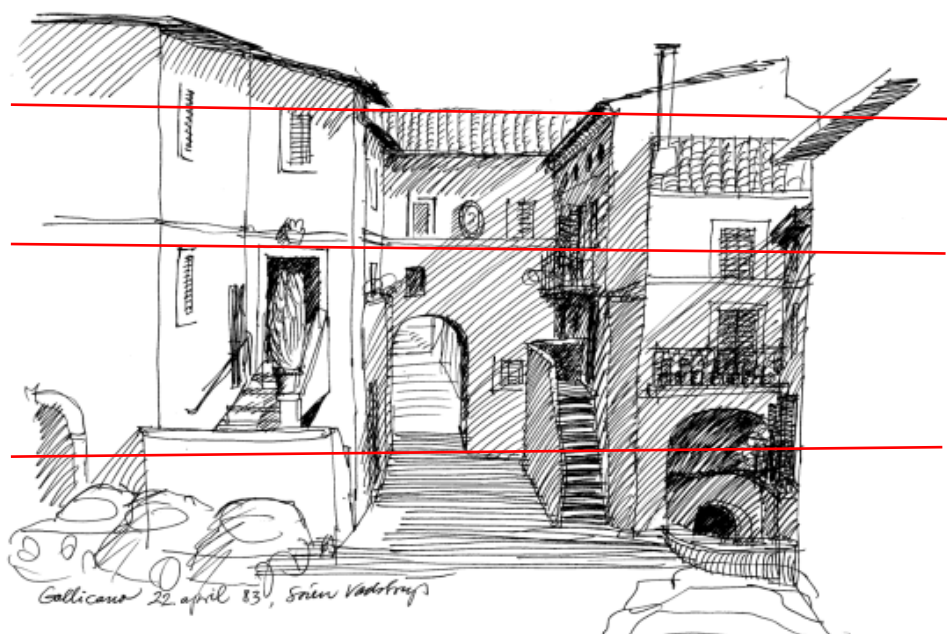
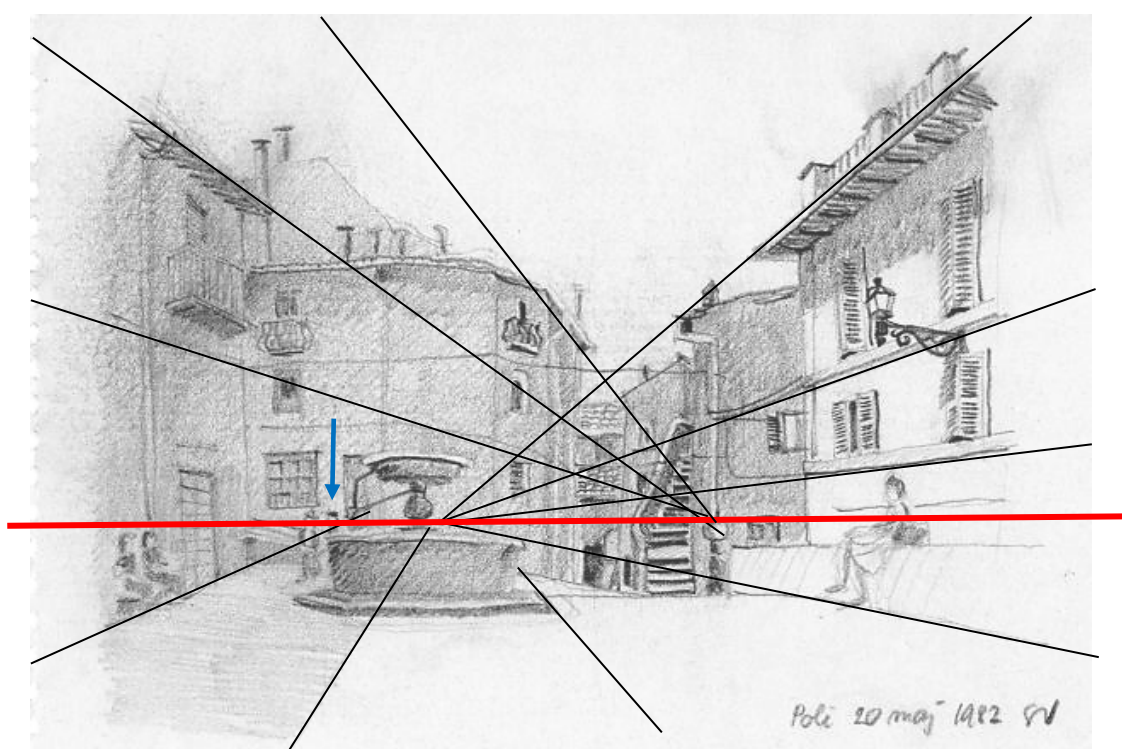
Man vælger ofte motivets mørkeste område som tegningens fokuspunkt, og ved at give dette en kraftig (mørk) skravering, vil man både skabe en visuel 'dybde' i tegningen, og, visuelt trække beskuerens øje hen mod dette punkt. Hvis baggrunden, her tørvevæggen, eller stenbænken i forgrunden, i virkeligheden er mørkere end de to gryder, der er valgt som fokuspunkt, må man 'snyde' og gøre disse lysere end fokuspunktet. (Tørvegården Laufas i Island)

Perspektivisk tegning

Horisonten

Ved en perspektivisk tegning skal man gøre sig klart, hvor horisonten er på tegningen/papiret – også selv om denne ikke ses direkte, f.eks. inde i et rum. Alle 'linjer', der ligger over horisonten går skråt nedad mod denne og alle linjer, der ligger under horisonten, går skråt opad mod denne.

Hvis der står en voksen person i samme 'gulvhøjde' som dig, går horisonten lige igennem vedkommendes øjne. Se den blå pil.

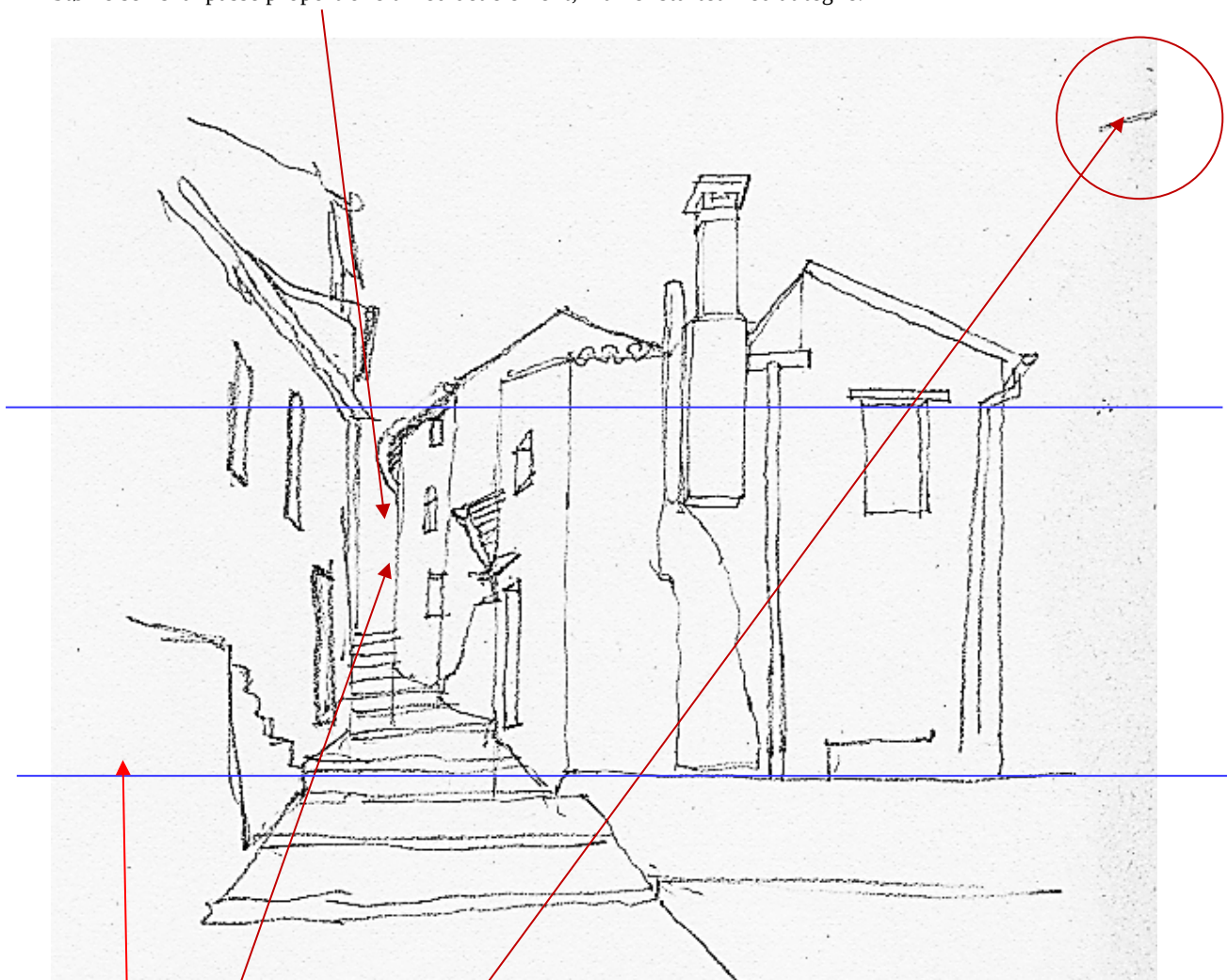
Bygninger, der ses lige
forfra har vandrette linjer

*Bjergbyerne Poli og
Gallicano, øst og sydøst
for Rom.*

Start på tegningen

Man starter med at tegne et element, der ligger i fokuspunktet – i en passende størrelse, så det man ønsker, skal være med på tegningen, kan være der.

Fra fokuspunktet tegner man flere og flere elementer, der hænger sammen med dette, på. F.eks. bygningsfacader eller tage. Man kikker om den 'figur' man tegner er kvadratisk, stående rektangulær eller liggende rektangulær. Størrelsen skal passe proportionelt med det element, man er startet med at tegne.

Kik på 'mellemmrummene'

Det er tit lettere at se og tegne de 'mellemmrum eller luftmellemmrum', der er mellem elementerne på tegningen, bl.a. fordi disse er nemmere at bestemme proportionerne på, end selve elementerne.

Hjælpelinjer til skrå linjer

Det kan også være svært at bestemme de skrå vinkler eller linjer, som husene eller andet, består af. Her kan det være en stor hjælp at holde blokken vandret op i kanten af motivet og overføre linjen til kanten af papiret med en tynd streg. Herefter 'parallelforskydes' denne hjælpelinje hen til det sted, hvor den skal bruges.

Vandret flugt

Med kanten af blokken, der holdes vandret, kan man også se, hvilke elementer på tegningen, der flugter vandret – eller lodret. Gavlvindues overkant flugter med tagskægget og gavlens terræn flugter med trappen på modsatte side af gaden o.s.v.

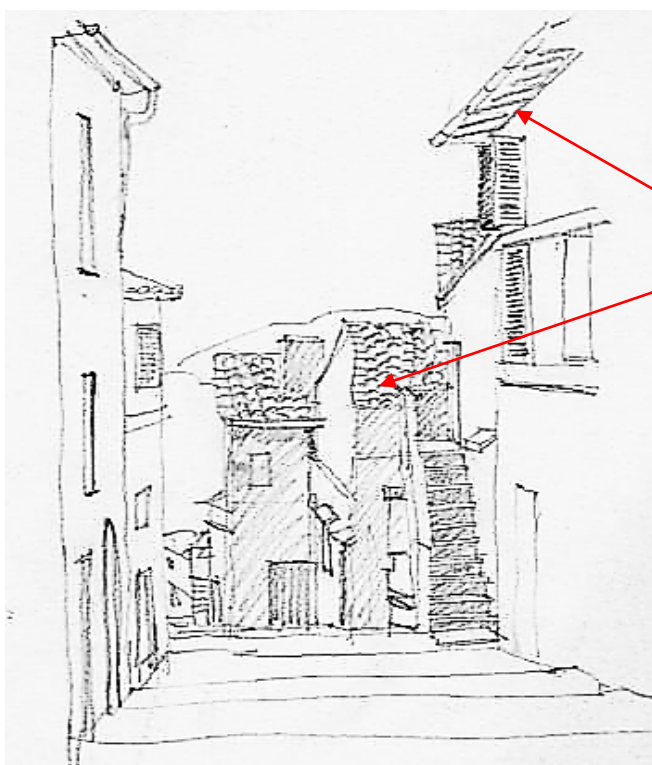
Tynde streger

Tegn med ret tynde og løse streger i starten. Tegn ikke flere gange oven på hinanden. Vær ikke bange for at viske ud, hvis du har tegnet forkert, eller hvis det ikke ligner rigtigt.

Forenkling

Det er også vigtigt at forenkle mest muligt. Man kan ikke tegne alle bladene på et træ eller alle tagstenene på et tag. Stryg med rå hånd besværlige og ikke væsentlige detaljer, men vælg til gengæld de detaljer ud, der har betydning for din tegning.

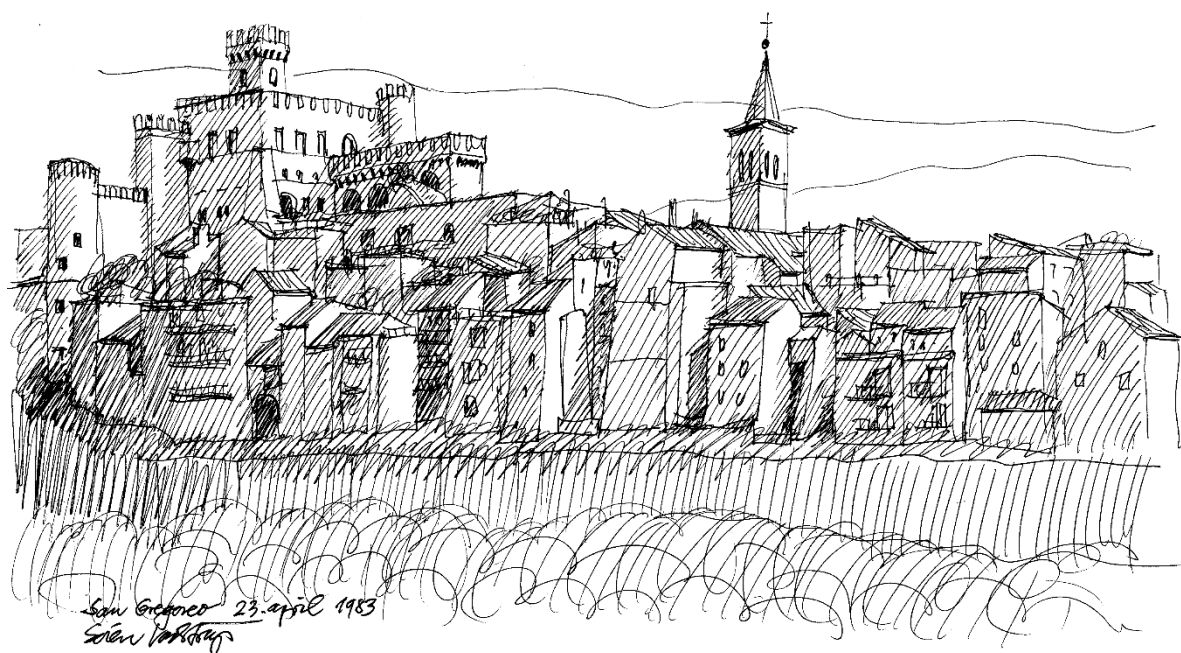
Man tegner ikke hver et spær og hver en tagsten, men forsøger at forenkle disse elementer, så de ligner alligevel.

Øverst: Campo di Fiore, Rom

Nederst: Bjergbyen Poli, øst for Rom

Skygger

Slagskygger på husfacader, jorden, tage m.v. giver tegningen dybde, dramatik og markerer fokus. Hvis solen ikke skinner, så der ingen skygger er, eller hvis du har direkte medlys eller modlys uden markante skygger, så konstruerer man skyggerne selv. En tegning uden slagskygger vil ofte være tam og flad.

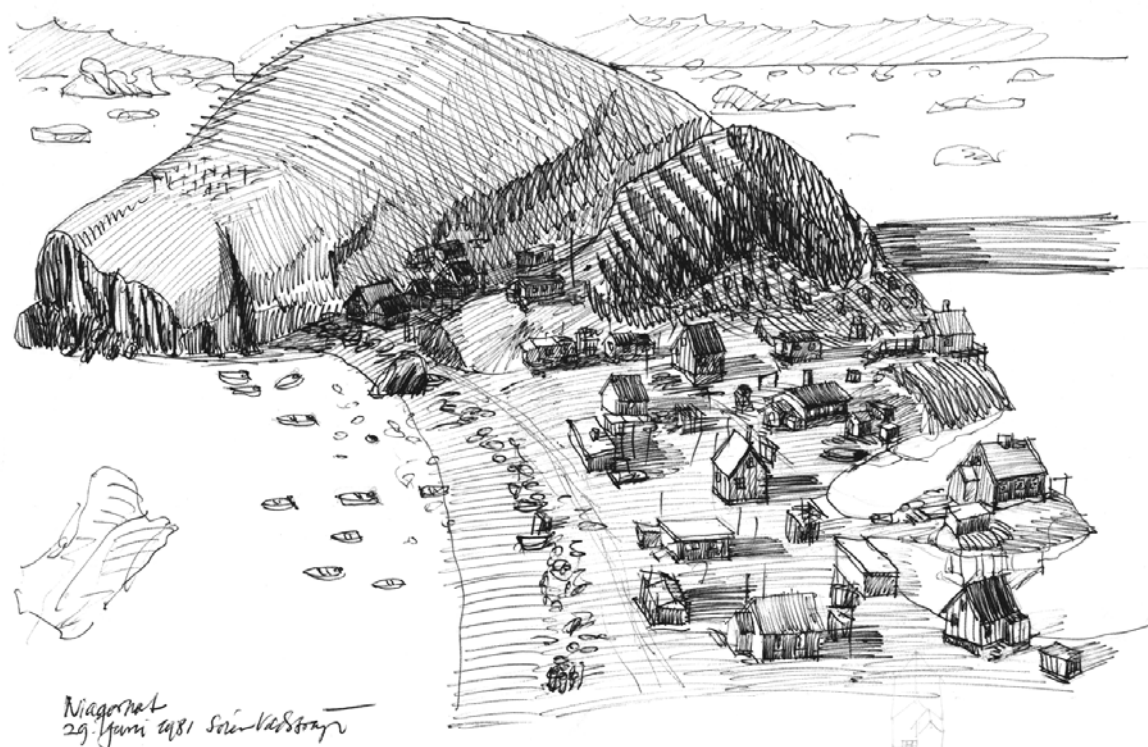

Her var solen slet ikke fremme, mens jeg tegnede, men det kan man ikke se bagefter. Det går ikke uden skygger. Bjergbyen San Gregorio, Øst for Rom

Gør fokuspunktet mørkest

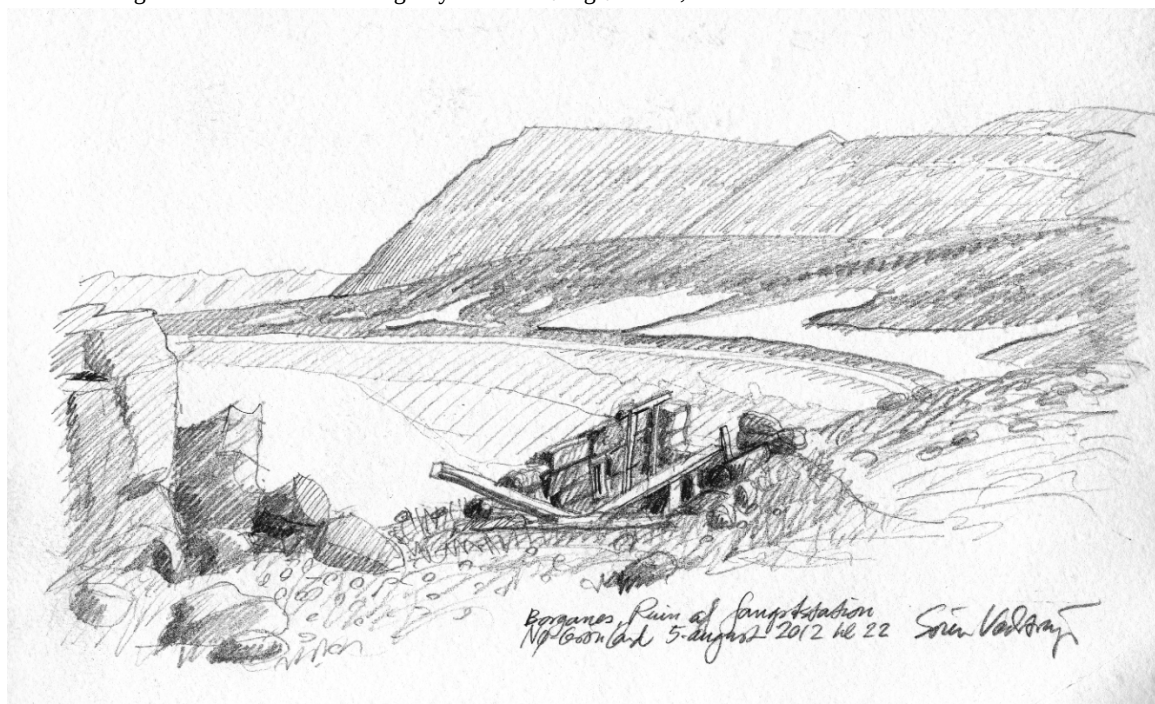

Fokuspunktet er her den lille kirke i midten. Husene og terrænet i baggrunden gøres lysere. Ny Herrnhut i Nuuk i Grønland i 1977. Senere transformeret til Grønlands Universitet.

Her er fokuspunkt, og det mørkeste område på tegningen, de gamle bygninger i den bageste slugt, som jeg var taget til den lille bygd Niaqornat i Grønland for at undersøge og måle op. Baggrunden og forgrunden er lysere.

Det samme gælder den forfaldne fangsthytte i Nordøstgrønland, herunder

'Borganæs', Nordøstgrønland.

Udtoning i baggrunden

Jo længere væk et motiv er, jo lysere skal det være. Hvis bjergene i baggrunden på denne tegning var skraveret mørkere, ville de komme 'nærmere' og ikke virke som en baggrund, der er meget langt væk. Det samme ville gælde, hvis fjorden var skraveret. Kryolitbruddet i Ivigtut/Ivittuut i Grønland – med bygden Arsuk på den anden side af fjorden, bag flagstangen.

Skravering

Undertegnede skraverer næsten altid på skrå, med undtagelse af terrænet, der skraveres plant med dette, for at understrege terrænets former. Tage skraveres også altid parallelt med tagfladen.

Hurtige skitser

En blyantstegning kan godt gå meget hurtig – uden at ende i det rene sjusk eller utydelighed. Kik på motivet og forsøg at karakterisere det bedst muligt med få streger.

*Frihåndstegning med arkitekt-
studerende på Sifnos i
Grækenland i september 2010*

AKVARELMALING

samt lavering og lokalfarve.

Kirkjubæur kirkeruin på Færøerne. Et forsøg på også at skildre vejret på stedet, og den stemning dette giver.

Indledning

Akvarelmaling er et godt redskab for arkitekter til at leve sig ind i et interiør, en bygning, et bygningsmiljø eller et byskab (bygninger i en by). Man bruger noget tid på at tegne – og dermed studere – motivet og man registrerer udseende, former, proportioner, farver, skygger, indbyrdes placering og placering i landskabet.

Denne publikation handler som nævnt om at tegne bygninger, udefra eller indefra, eller flere bygninger sammen, afbildet i perspektiv. Ikke mennesker, natur, blomster, dyr eller fri fantasi. Natur uden bygninger er efter min mening ofte kedelig, så det kan jeg ikke tage mig sammen til at tegne eller male.

Lavering er en særlig teknik, hvor man maler akvarel med en enkelt farve, f.eks. sort eller mørkebrun, i forskellige styrker (valører), der beskriver lys og skygge. Hertil benyttes ofte blæk, sepia, tusch eller akvarel (vandfarve). For den uøvede akvarelmaler er det en god ide at starte med laveringer.

Lokalfarve er en bestemt genstands eller del af genstands farve, set i dagslys og mod en hvid baggrund, uden omgivelsernes påvirkninger, såsom skygger og reflekser. Registrering af en lokalfarve med akvarel-farver kan bruges til at dokumentere den konkrete farve på et givet sted, bl.a. så man kan kopiere eller rekonstruere denne farve igen, på samme sted eller et andet sted.

Jeg forsøger at bringe nogle meget enkle regler og metoder – som man måske kan huske, eller slå op.

Med en frihåndstegning eller som her en akvarel kan man 'dække' et motiv, der eksempelvis ville kræve to sammensatte fotografier, for at vise, at denne husrække i Gl. Humlebæk, ligger helt ud til Øresund – plus at man kan ændre gråvejr til solskin, skifte årstid, 'fjerne' grimme eller forstyrrende elementer, løfte øjepunktet m.v.

Bemærk også at selve motivet, husrækken og kystlinjen, fremhæves yderligere ved at gøre baggrunden lys – og f.eks. ikke så mørk som på fotografiet.

Strandkanten er udført vådt-i-vådt. Buske som udblomstring. De mange tynde flagstænger er udført i gouache-teknik (se senere).

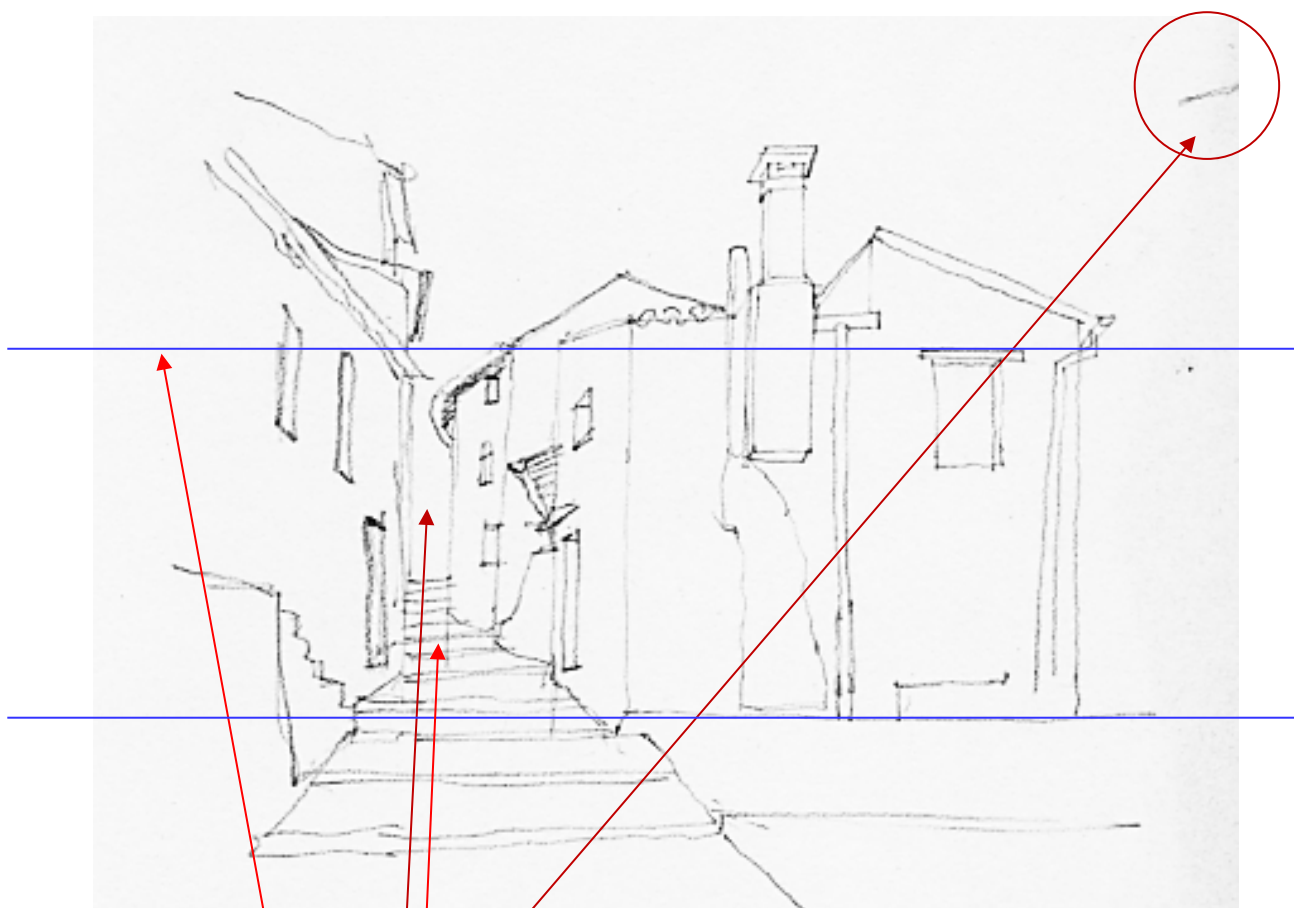
Valg af motiv og metode

Når man tegner frihåndstegning og akvarel skal man vælge sit motiv med omhu. Det skal først og fremmest 'tænde' og inspirere én. Dernæst skal det ikke være for svært at tegne eller male. Og endelig skal vejr, vind, sol og skygger være passende gode.

I denne bog fortæller jeg, hvordan jeg selv går frem, når jeg tegner og maler en akvarel eller en lavering. Det er et bevidst pædagogisk valg. Det er også derfor, jeg i det følgende foreslår en række øvelser. Dels så vi får et fælles 'sprog', hvor de forskellige teknikker har et navn, dels så du selv i sidste ende kan finde din egen måde, stil og metode at tegne og male på.

Blyantstegning

Enhver akvarel eller lavering starter med en frihåndstegning, udført med blyant, fortrinsvis som en tynd stregtegning. Her er for nemheds skyld de 7 hjælpemetoder, jeg selv bruger – der også er gennemgået nærmere i det foregående på side 7-13.

1. Vælg et fokuspunkt og placer det i tredjedels- eller fjerdedelspunktet
2. Kik på 'mellemmene'
3. Hjælpelinjer til skrå linjer
4. Vandret flugt
5. Tegn som tynd stregtegning,
6. Marker skygger og slagskygger
7. Forenkl motivet mest muligt

Redskaber til akvarel og lavering

- Blød blyant (evt. pencil) og et viskelæder
- Akvarelsæt, mit eget har 12 farver, det burde være nok (se foto)
- Pensel – en god rund og spids pensel nr. 8 eller 9 af mårhår.
- Eventuelt en større pensel, nr. 14, stadig rund og spids og af mårhår.
- Blandebakke med hvid bund – findes ofte som låg i akvarelæsken
- Akvarelblok
- Vandflaske/vandbeholder og vandkar/vandglas
- Papirservietter
- Evt. en taburet/klapstol

Min akvarelæske

*Jeg har 12 farver i æsken.
Ud over de 2 x 3 kolde og varme
primærfarver (se side 20) er det:
Rå umbra, Emerald Green, Indian Red og
lampesort.*

*Æsken indeholder endvidere blandebakke
i låget, vandbeholder og vandkar (det lille
sorte låg).*

*Penslerne er i en 'rejseudgave', der kan
skrues ind i hinanden. De har størrelse 8
og 14.*

Bløde blyanter HB eller B.

*Viskelæder og en blyantspidser er også
uundværdig samt en papirsserviet eller
en lille svamp.*

Generelt om akvarel og lavering

Jeg tegner altid på tørt, hvidt og opspændt papir. De fleste akvarelblokke er opspændte, når man køber dem. Format A4 eller A5, koldpresset papir, finkornet, tykkelse 190 gram/ark

Jeg blander farverne på blandebakken ved hjælp af vand. Ikke på papiret eller i selve farveklumpen.

Den farve, man blander sig frem til på blandebakken, svarer fuldstændigt til den farve, der kommer på papiret både i våd og optørret tilstand - inkl. dens mættethed eller fortynding. Jeg sætter derfor ikke små 'farveprøver' i kanten af papiret, udenfor tegningen, da farven fuldt ud kan vurderes i blandebakken.

Dette kræver dog at blandebakken vaskes fuldstændigt ren med en fugtig serviet efter hver tegning, nogle gange også under 'maleriet', hvis man har fået blandet for meget farve.

Én af teknikkerne, relateret til håndværket, går ud på ikke at have for meget vand på penslen, så der lægger sig for meget væske på papiret, hvorved denne skal suges op igen. Det hjælper derfor at 'afdråbe' penslen på kanten af blandebakken, hvis denne har en skarp kant, hvorved noget af væsken afdryppes.

Jeg benytter ikke 'afmaskning/opkradsning' og kun undtagelsesvis 'dækfarver', f.eks. en hvid, dækkende farve (gouache), der giver lyse streger i tegningen oven på akvarelfarven (Tynde flagstænger kan dog være svære at male uden - se side 16 og 24)

Regler

Regel nummer 1: Alle regler er til for at brydes på eet eller andet tidspunkt

Regel nr. 2: Regler er dog gode at have som grundlag og holdepunkt

Mine regler:

Motivet tegnes og males på stedet. I meget koldt eller vådt vejr kan man dog tegne tegningen på stedet og farvelægge hjemme efter et fotografi.

Blokken holdes i en let hældende vinkel, så overskydende farve samler sig for neden i motiverne, hvad der virker naturligt. Farven 'breder' sig helt sikkert kun til de felter/områder, som penslen har gjort vådt.

Man må ikke have for travlt, så *når* farverne ikke at tørre, hvorved kanterne vil løbe ind over hinanden, vådt-i-vådt. Ved at male skiftende steder på papiret, når farverne gradvist at tørre ved overgangene.

Man starter som regel med at farve himlen blå eller blågrå, med hvide skyer. Så kan man skifte til gult – gulkalkede facader eller gule marker. Ved så at blande den gule og den blå til grønt, kan man male græs og buske i forgrunden. Nu er himmelfarven tørret i mellemtiden. Så kan man male de træer og røde tage, der stikker op i himlen, uden at farverne løber sammen. Den grønne farve kan med lidt rødt blandes til brunt og med lidt mere blå til gråsort, f.eks. slagskygger osv.

Slagskygger og et mørkt fokuspunkt lægges på til sidst, vådt-på-tørt.

I landskaber og byskaber skal baggrunden 'altid' gøres lysere og lysere, jo længere væk den er. Forgrund eller mellemgrund kan med fordel gøres mørkest.

HUSK regel nr. 3: Forenkl, forenkl og forenkl.

Farveperception

Blå farver opfattes som fjerne (baggrund)

Grønne farver opfattes som mellemgrund

Røde, gule og orange farver 'trækkes frem' visuelt og vil derfor virke som forgrund.

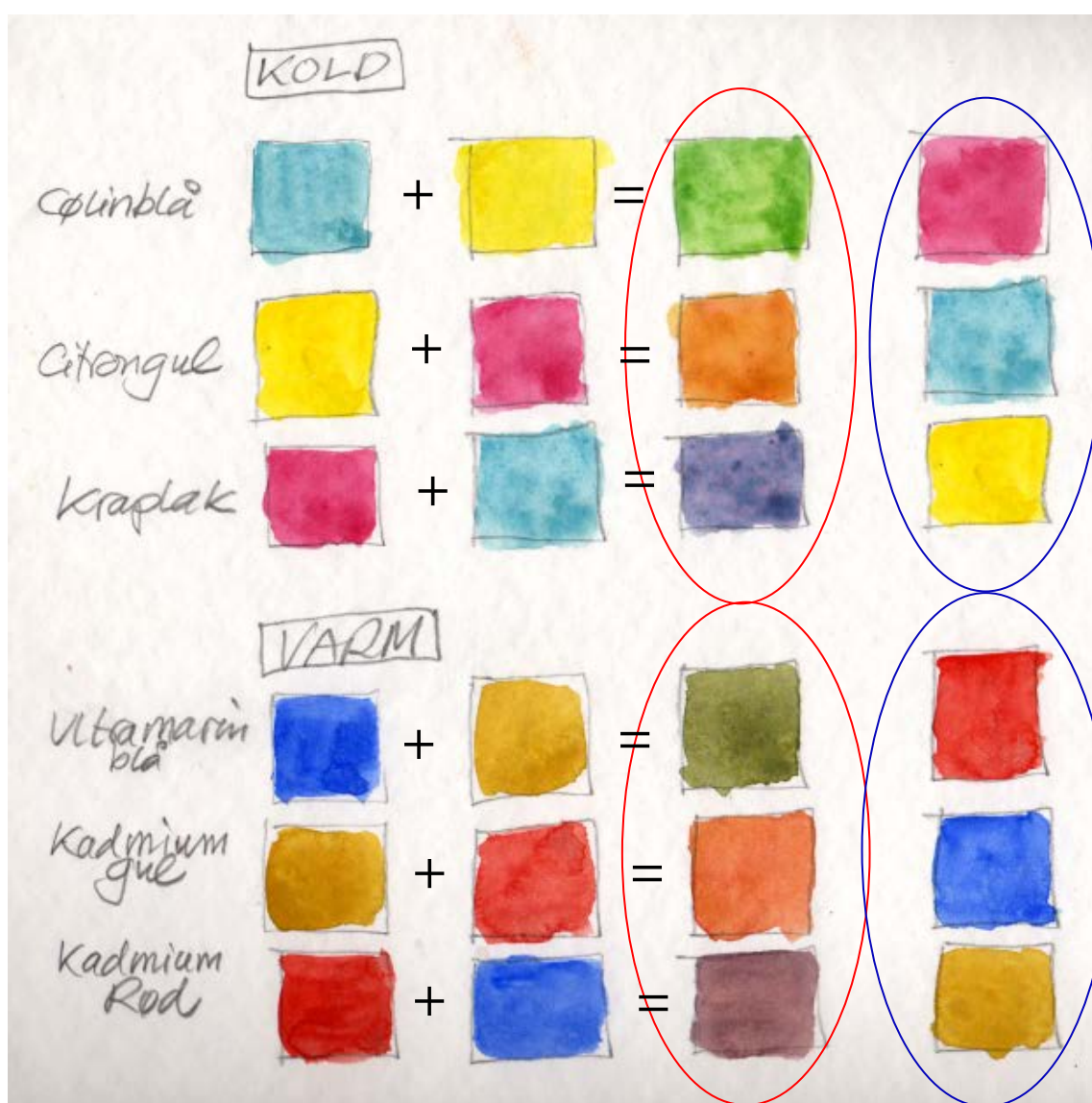
Søren Vadstrup 2018

Øvelser

Inden man går i gang med sin første akvarel er det en god ide at øve sig lidt først på en række teknikker, der indgår i malingen af akvarellen, lavingen eller lokalfarve-registreringen. Øvelserne er ikke specielt vanskelige, men man får en oversigt, og får prøvet de forskellige virkemidler og små tricks, man kan benytte, når man maler akvarel.

Øvelse 1 Varm og kold palet af primærfarver, blandingsfarver og komplementærfarver

Lav en tegning med de 2 gange 3 primærfarver, blå, gul og rød, i henholdsvis kold og varm udgave + disses blandingsfarver (i rød cirkel) og disses komplementærfarver (i blå cirkel).

Læg mærke til forskellen på specielt de to grønne blandingsfarver fra henholdsvis de kolde primærfarver og de varme primærfarver – henholdsvis 'forårsgrøn' og 'efterårsgrøn'. Hvad den lilla og den orange blandingsfarve angår, kan de varieres en del.

Det er en god ide at sætte de kolde primærfarver i én række, i akvarelæsken, og de varme primærfarver i en anden række, så man har dem samlet. Blanding af de kolde primærfarver giver forholdsvis rene og klare farver, mens blandinger af de varme primærfarver giver mere 'grumsede' blandingsfarver.

Herover: Arkitektstuderende udfører lokalfarver i Rødovre Rådhus. Sådan en 'Arne Jakobsen grågrøn' farve er god at have til fremtidige projekter på andre af modernismens bygninger – og i bygningen selv, til kontrol af gentagne nyopmalinger. Laura har vist ikke helt ramt farven endnu, men det kommer nok.

Herunder: Limfarveopstrøg i Transformations-Laboratoriet på Arkitektskolen

Øvelse 2 Varm grå/sort og kold grå/sort

En blanding af alle tre varme primærfarver, ultramarin, kadmiumrødt og kadmiumgult giver en sort farve, der dels kan bruges som sort på akvarellen, da den er smukkere og mere varieret end en færdig sort farve, dels kan den fortyndes til gråt og her varieres i en kold grå og en varm grå – ved at variere mængden af h.h.v. blå og rødt.

Øvelse 3 Jævn farve

Normalt vil penselbevægelser, uens opblandet farve og start og slut på farvens pålægning, skabe en ret varieret farve, hvilket også for det meste er ønskeligt. Men hvis der skal bruges en helt jævn farveflade, f.eks. en helt ensfarvet himmel, kan man udføre en helt jævn akvarelfarve på følgende måde:

1. Man blander en passende mængde farve i sin blandedbakke.
2. Tegneblokken holdes med skråt fald ned mod dig selv
3. Man lægger nu en bred dråbe for oven med rigeligt opblandet farve i, i hele den bredde, farven skal dække.
4. Dråben føres nu nedover papiret i hele bredden samtidigt, ved at føre spidsen af penslen sidelæns og nedad – forsigtigt, men hurtigt, så områder af det farvede felt ikke når at tørre op.
5. Hvis dråben tørrer ud, tages der løbende mere opblandet farve på penslen.
6. Der må ikke blandes yderligere vand eller mættet farve i farveblandingen under denne proces.
7. Der må heller ikke røres for meget i farven på selve blokken eller 'rettes' i det område, hvor farven er trukket nedad.
8. Når dråben er ført helt ned i bunden af feltet, evt. beskåret uden om 'forhindringer', afstrintes/ aftørres penslen, og den overskydende farve i dråben opsuges med den fugtige pensel.

Øvelse 4 Udtynding

Ved en udtynding blander man en ret mættet/kraftig farve – uden ret meget vand – og maler denne op på papiret. Udtyndingen sker ved at blande mere og mere vand i farven, vådt-i-vådt, på selve papiret.

En udtynding kan også udføres 'omvendt' ved at starte med en tyndet farve og male hele feltet med denne. Mens farven er våd, pålægges der forsigtigt og gradvist en kraftigere farve i samme nuance, på selve papiret, vådt-i-vådt.

Øvelse 5 Lag på lag på lag (lavering)

Man blander en passende mængde ens farve i sin blandedbakke – ved en klassisk lavering blandes en varm eller kold sort farve. I blandedbakkens andre rum fortyndes denne farve med vand i forskellige koncentrationer.

I denne øvelse maler man samme lyse farvenuance lag-på-lag-på-lag. Dette sker vådt-på-tørt, idet den lyse farve males ud over hele feltet. Når farven er tør lægges enten den samme nuance på oven på den forrige, hvorved den bliver svagt mørkere. Dette gentages 4-5 gange, så man får en slags 'farvetrappe', der er grundteknikken i udførelsen af en lavering.

Øvelse 6 Udblomstring

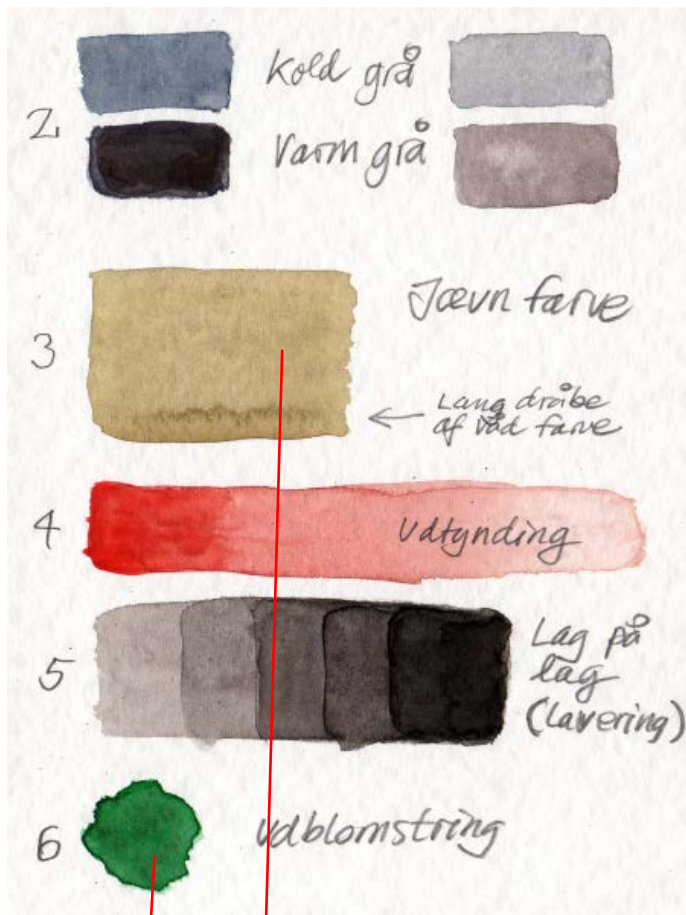
En akvarelblok skal være indrettet på den måde, at en farve ikke 'breder' sig ud over de felter/områder, som penslen har gjort vådt. Ikke med én μmm.

Normalt lægger man kun lige akkurat den mængde farve på papiret, der skal til at male det felt, der skal have den pågældende farve. Derfor gælder det almindeligvis om ikke at have for meget farve/væske på penslen, hvorfor man ofte 'afdråber' denne på kanten af blandedbakken, hvis der er kommet for meget væske på, efter at man har blandet farven på blandedbakken.

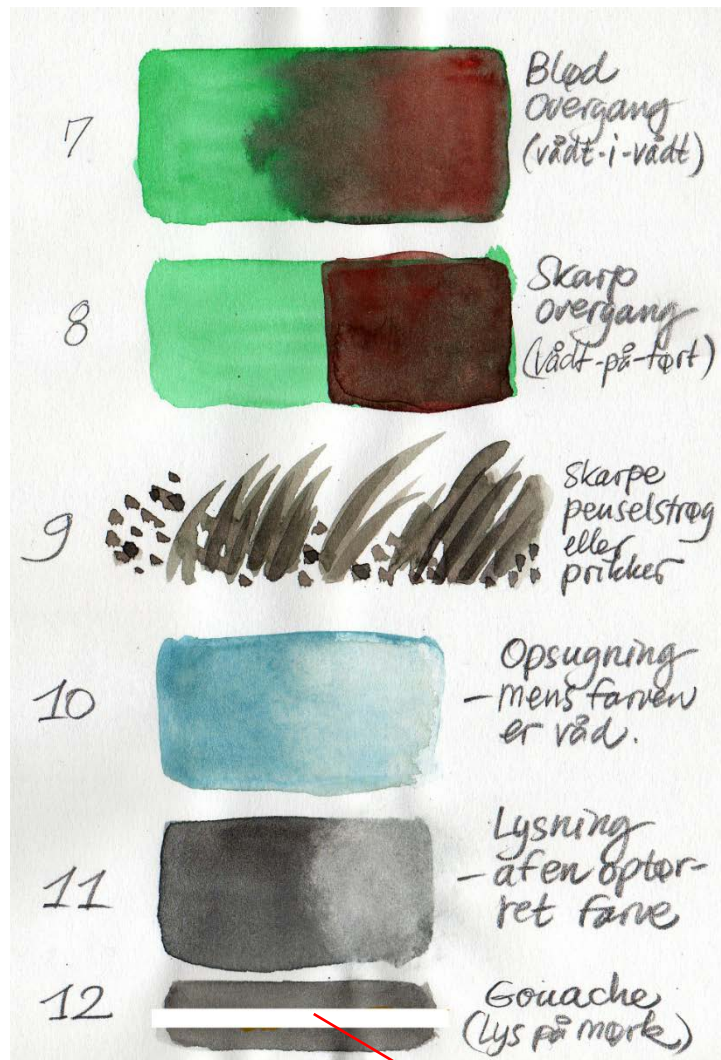
Hvis man kommer til at lægge en stor dråbe farve på papiret, sker der det, at denne for det første er meget længe om at tørre op, men dernæst vil man se, at farven i denne dråbe under tørringen løber ud til kanten, der derved får en kraftig kontur, der ofte vil være – eller med vilje kan gøres – meget 'skarp'. Midten af 'klatten' vil ofte fremstå lysere.

Dette kan man udnytte bevidst f.eks. ved trækrøner, en skovbræmme, blomster, skyer m.m. – mulighederne er mange. Teknikken kaldes for en 'udblomstring'.

Øvelser 2 - 6

Øvelser 7 - 12

Øvelse 7 Blød overgang (vådt-i-vådt)

Har man brug for en blød overgang mellem to forskelligt farvede felter/områder udføres dette i vådt-i-vådt-teknik. Farverne jævnes over i hinanden mens farven/bunden endnu er våd. Overgangen kan udføres helt jævn eller med en takket/flosset overgang, alt efter ens ønsker, teknik og håndelag.

Teknikken kan f.eks. bruges ved spejlinger i vand, skyer, røg fra en skorsten, trækroner etc.

Øvelse 8 Skarp overgang (Vådt-på-tørt)

Omvendt kan man lave en helt skarp overgang som vådt-på-tørt – som navnet siger skal den første farve være helt tørret op, hvorefter den nye farve lægges oven på denne.

Teknikken benyttes f.eks. til slagskygger, udtonede baggrunde m.v.

Øvelse 9 Skarpe penselstrøg/aftryk eller prikker

Igen som vådt-på-tørt-teknik kan man male skarpe streger, penselstrøg, prikker, stænk el.lign.

Dette benyttes f.eks. til græs eller blade i forgrunden, der derved fremhæves.

Øvelse 10 Opsugning

Hvis man har fået for meget farve på penslen, så papiret bliver for fyldt, eller når et farvet felt skal afsluttes uden en mørk klat i det ene hjørne, kan man opsuge den overskydende farve. Bedst med penslen, som man 'strinter' af ud i luften med en kraftig håndledsbevægelse, næstbedst ved at tørre penslen let af med en klud/serviet, og derefter opsuge den overskydende farve med den let sugende pensel. Man skal ikke skylle penslen i vand før opsugningen, da man så vil efterlade en lys plet.

En opsugning kan dog også benyttes til at lysne/udtynde farven, mens den endnu er våd – eller fjerne den helt, hvis man har malet forkert. Dette gøres med en aftørret, skyllet pensel eller med spidsen/kanten af en tør serviet.

Øvelse 11 Lysning af en optørret farve

Hvis farven er tør, og man synes, den er blevet for mørk, kan man lysne farven på følgende måde: Læg akvareltegningen på et fast underlag, og på en sugende flade. F.eks. på et bord med bagsiden af blokken som underlag.

Det felt, der skal lysnes, gøres passende vådt med rent vand med penslen. Straks efter dette dupper man det opfugtede/våde område med en tør papirserviet. Man skal trykke kraftigt med servietten ned på papiret, og sørge for at serviettens overflade er helt ren for farve, hver gang man dupper.

Efter at have duppet hårdt 4-5 gange skal papiret tørre helt – helst i pres mellem to stykker akvarelpapir - før man maler en lys akvarelfarve hen over feltet, da 'lysningen' ellers vil skille sig ud.

Vil man lysne yderligere kan man efter de første 4-5 tørre dup og optørring af papiret i pres, gentage processen med opvædning og 4-5 kraftige dup. Hvis man dupper for meget første gang laver man en bule ned i papiret.

Øvelse 12 Gouache/afmaskning

En gouache-farve er en helt dækkende farve, og altså på den måde meget forskellig fra akvarelfarverne. Ægte gouache-farver fås i tubeform i de samme farver og nuancer som akvarelfarverne. En hvid gouache-farve kan være god at have i udstyret, hvis motivet indeholder mange hvide flagstænger eller lignende.

Man kan dog godt lægge en lysere farve, f.eks. en klar gul, hen over en mørk farve, f.eks. en sort med sine almindelige akvarel-farver. Dette gøres vådt-på-tørt og ved hjælp af et såkaldt 'tørt' opstrøg. Det vil sige at man bruger meget lidt vand til at opsuge farven fra farveæskan, så farven bliver helt mættet. Farven 'lægges' let og forsigtigt på uden at gnide denne ned i bunden, hvorved den sorte farve bliver opløst og farver den gule, hvad der ikke er hensigten.

En helt lys, skarp, tynd 'streg' i papirets farve, kan også udføres som en afmaskning. Bedst med et stykke 'Post-it' papir, der kan sidde fast, men alligevel ikke klæber til akvarelpapiret. Formen klippes ud i Post-it-papiret og klæbes på akvarelpapiret, der hvor afmaskningen skal være. Man kan nu male frit hen over afmaskningen, der fjernes forsigtigt og ubesværet, når farven er tør.

De næste to opslag/akvareller:

Man tegner næsten aldrig på samme måde hver dag eller hver gang, når det gælder akvareller. Sted, temperatur, vind, sol og tidspunkt på dagen, betyder meget for det færdige resultat. Også selv om farver, papir, pensler og tegner er det samme. En spød forårsdag med skarpt sollys i Rom og en grå efterårsdag i Provence – det ses tydeligt her.

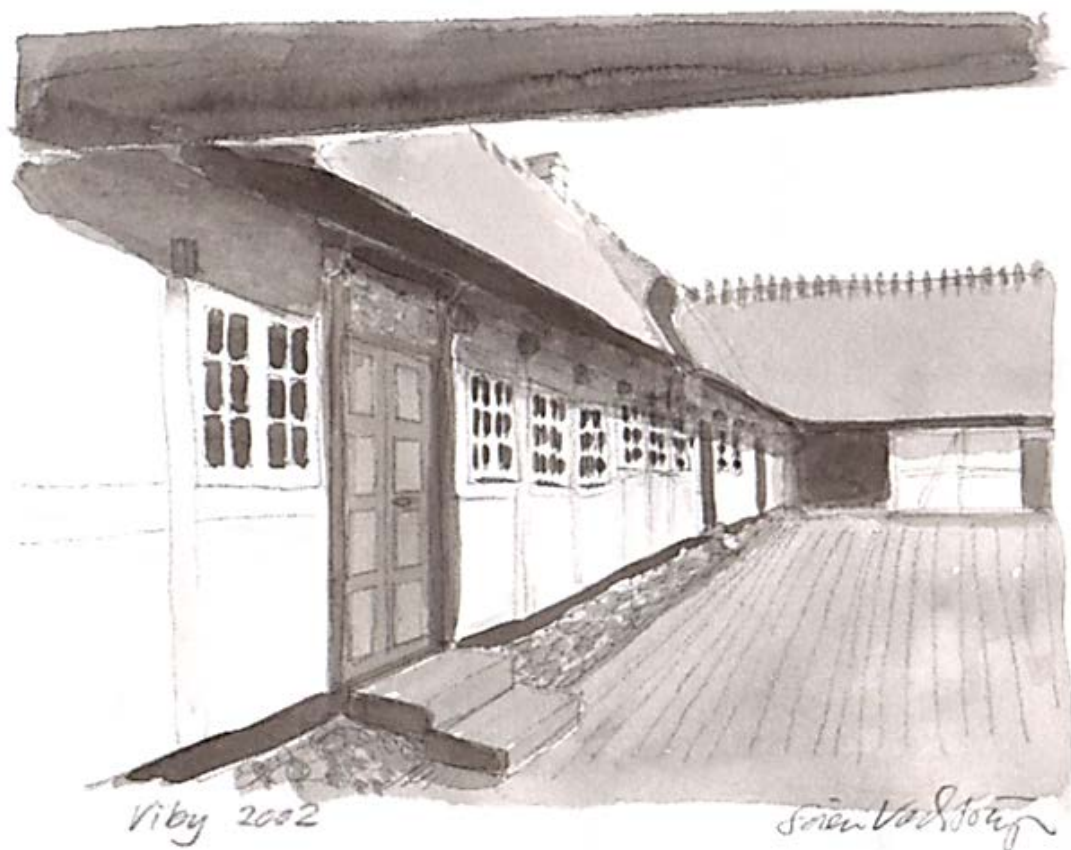
Ved en lavering er det særlig vigtigt, at de mørkeste områder på tegningen tiltrækker fokus og at specielt baggrunden skal gøres lysere og lysere – dog kan man også opnå god virkning med det modsatte. Sådan er det heldigvis.

Lavering

En lavering er som nævnt en akvarel, der kun er udført med en enkelt farve, men i forskellige styrker (valører). Derved kan man male lys og skygge. Den klassiske lavering udføres med blæk, sepia eller tusch. Men man kan også udføre en lavering med sine akvarelfarver, fortrinsvis med sort eller mørkebrun, men i princippet med alle mørke farver.

For den uøvede akvarelmaler er det en god ide at starte med laveringer fordi man her benytter en række klassiske akvarel-teknikker, jævn farve, udtynding, lag-på-lag, vådt-på-tørt, vådt-i-vådt, udbromstring, skarpe penselstrøg og opsugning m.fl. uden at skulle tænke på at ramme de rigtige farver gennem farveblanding.

Man fokuserer primært på lys og skygge, d.v.s. lyse og kraftige nuancer. En lavering kan dermed blive næsten mere udtryksfuld end en akvarel.

Viby Bygade 12 i landsbyen St. Viby på Hindsholm, Fyn.

Man blander en passende mængde ens farve i sin blandebakke – ved en klassisk lavering blandes en varm eller kold sort farve. I blandebakkens andre rum fortyndes denne farve med vand i forskellige koncentrationer.

Man starter med alle de lyse felter på tegningen – de helt hvide males selvfølgelig ikke. Herefter lægger man mørkere og mørkere farver på, vådt-på-tørt. Nogle steder blot ved at lægge den samme farvenuance på det forrige lag, hvorved den samlede farve bliver mørkere.

Der kan som nævnt også arbejdes med bløde overgange, vådt-i-vådt, udbromstringer, skarpe penselstrøg osv.

Lokalfarver på den 'Blå kirke' i Sisimiut i Grønland (opført 1774) – ud fra fritlægninger af de underste, oprindelige farver indvendigt, og den nuværende farve udvendigt.

Lokalfarve

Registrering af en lokalfarve med akvarelfarver kan bruges til at dokumentere de konkrete farver på et givet sted, bl.a. så man kan kopiere eller rekonstruere disse farver igen, på samme sted, som led i en restaurering, se forrige side og side 21.

Eller man kan bruge de smukke lokalfarveopstrøg, man har foretaget på rejser til Marrakesh, Skagen eller Rom til et farve-projekt et helt andet sted. Det er ikke så svært og kræver kun lidt øvelse.

Man vælger et sted på genstanden, hvor der falder dagslys, evt. solskin. En lokalfarve bør aldrig tages i kunstlys, d.v.s. elektrisk lys. Så bliver farveindtrykket forkert. Området må helst heller ikke ligge i skygge ligesom der heller ikke må forekomme reflekser fra andre farver. Men hvis dette er betingelserne, må man gøre det, så godt man kan. Man kan evt. skaffe en kraftig dagslyslampe, hvis farverne sidder et mørkt sted, indendørs.

Sådan gør man

Lokalfarver udføres med mættede eller næsten mættede farver, d.v.s. at der kun bruges en meget begrænset mængde vand på penslen.

Man holder sin akvarelæske med blandedbakken helt hen til originalfarven så man kan blande den præcise farvenuance i blandedbakken helt tæt på originalfarven. Man blander, stadig uden ret meget vand, indtil de to farver svarer til hinanden på stedet.

Nu maler man den blandede farve over på akvarelpapiret, stadigvæk som en mættet, kraftig og ufortyndet farve, idet papiret ellers vil skinne igennem og lysne farven.

Ved pastelfarver, d.v.s. lyse farver af hvidt, tonet med mættede pigmenter, skal den hvide blandedbakke – senere papiret – udgøre det hvide i farven, men man kan dog også blande hvidt i selve farven, hvis man har dette. Det er dog lidt snyd.

Lokalfarveprøven skal males på et felt, der er mindst ca. 3 x 3 cm, og man maler helt ud til kanten af papiret, så lokalfarveprøven kan lægges helt op ad originalfarven, uden en hvid kant imellem. Se foto herunder. Bare, der kommer få centimeters luft, for ikke at sige flere meter, imellem originalfarven og dit lokalfarveopstrøg, ændrer farven sig synsmæssigt.

Derfor er et fotografi ikke nær så præcist som en lokalfarve. Dog findes der nogle meget smarte NCS-scannere (Natural Colour System) med eget lys, som man kan holde helt hen til originalfarven. Vi gamle akvarelmalere kan jo ikke sætte udviklingen i stå.

For akvarelfarver gælder det, at den nuance, man har blandet i blandedbakken, og den våde farvenuance, man har malet på papiret og den optørrede farve - stort set er ens. Det vil sige, at har man ramt farven præcist i våd tilstand i blandedbakken, kan man regne med at lokalfarveprøven også ser ud som denne, i optørret form. Alligevel bør man lade lokalfarveprøven tørre helt op, og først vurdere denne herefter, ved at holde den hen over originalfarven

Lokalfarve udført med akvarel.

Hvis man kan ramme farven på blandedbakken, ja her er den så lige brugt op, vil den også passe i optørret form på akvarelpapiret.

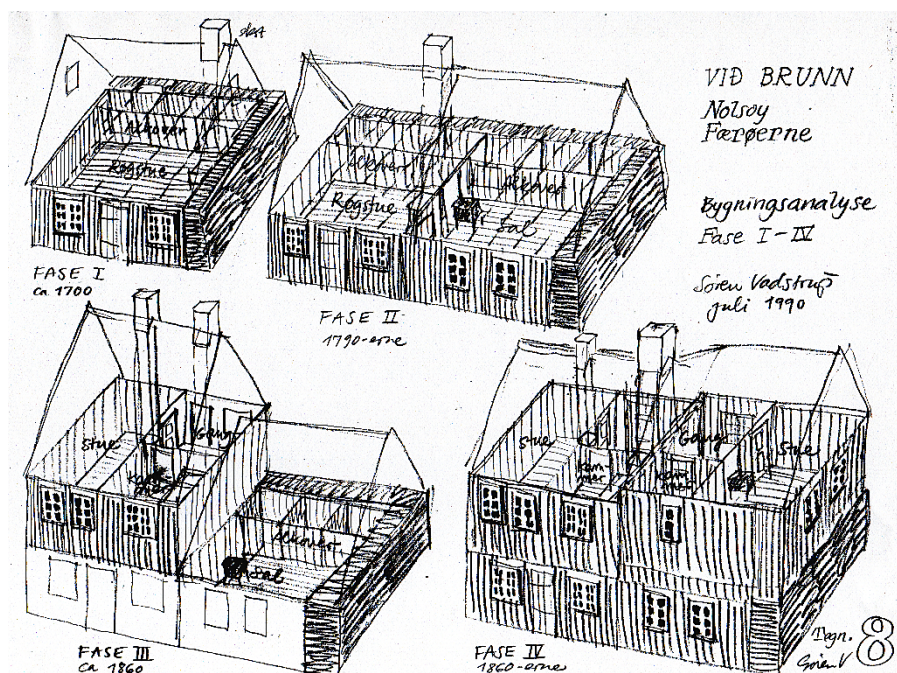
Klem øjnene lidt sammen, så skal originalfarven og lokalfarven meget gerne 'flyde' helt sammen.

Det er også derfor at lokalfarven skal placeres helt ude i kanten af papiret, og ikke inde midt på dette

Her er lokalfarverne anvendt til at blande de linoliefarver, den 'Blå kirke' er malet med, indvendigt i dag, så den oprindelige stemning er genskabt. De helt nymalede farver mangler en nødvendig patinering på fotoet.

ANALYTISK TEGNING og illustrering

Huset 'Við Brunn' på Nolsø på Færøerne – i fire bygningshistoriske faser

Indledning

En analytisk tegning er en, fortrinsvis perspektivisk, forklarende tegning, hvor man illustrerer en situation – eller flere – på en måde, som man ellers ikke kan se denne på.

En almindelig frihåndstegning, en grundplan, et tværsnit, en facade eller en byplan er ikke en analytisk tegning, med mindre den også formidler særlige iagttagelser, analyser eller undersøgelser. Se f.eks. forsiden af denne publikation og side 35.

Der skal med andre ord være et element af analyse eller forklaring i en analytisk tegning. En analytisk tegning kræver derfor at man på forhånd har undersøgt eller set en sammenhæng eller udviklet en analyse eller iagttagelse.

Det kan være:

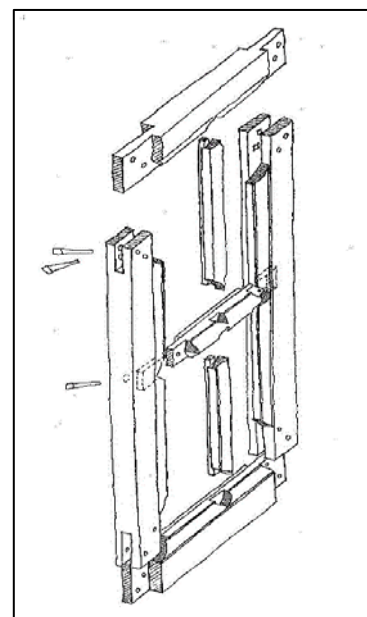
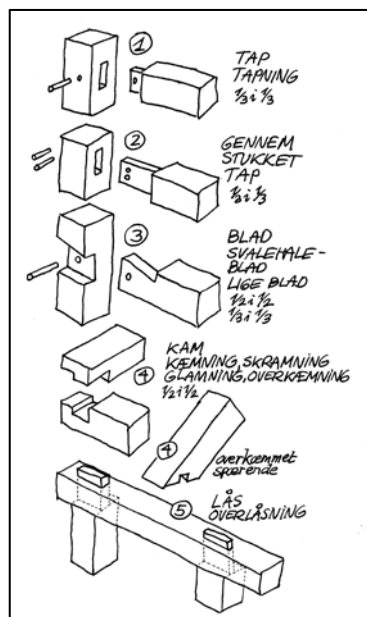
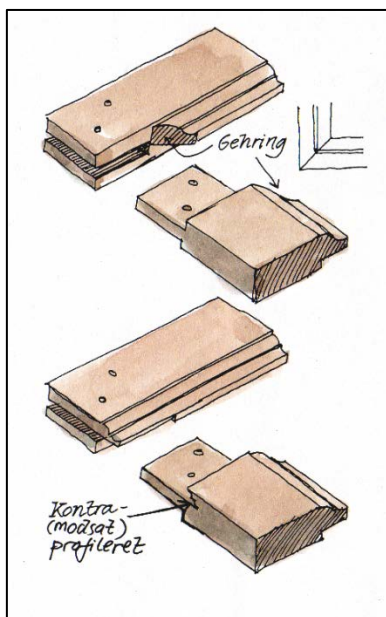
- 1: Konstruktioner, skilt ad
- 2: Typologisering af elementer eller processer
- 3: Perspektivisk tegning i én eller flere faser, der viser et nuværende eller fremtidigt udseende, en historisk eller teknisk udvikling, eller en rekonstruktion.
- 4: Anvisninger på udførelse, reparation m.v. i flere stadier.
- 5: Analyse af en byplan, en arkitektonisk sammenhæng, et forløb, en oplevelse eller en bygning – tegnet i perspektiv eller lignende.

samt kombinationer af disse.

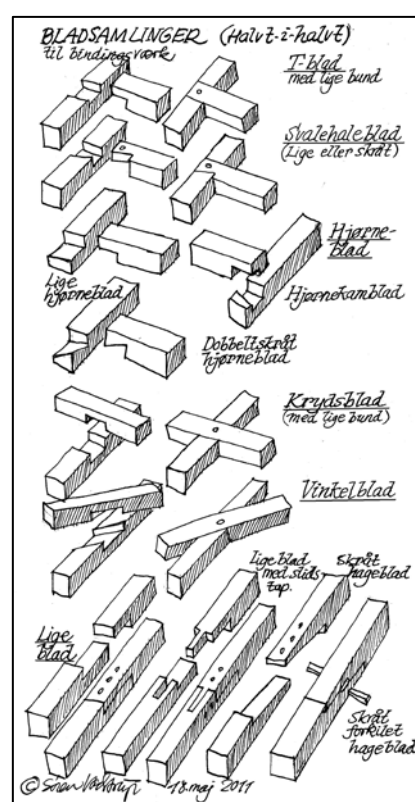
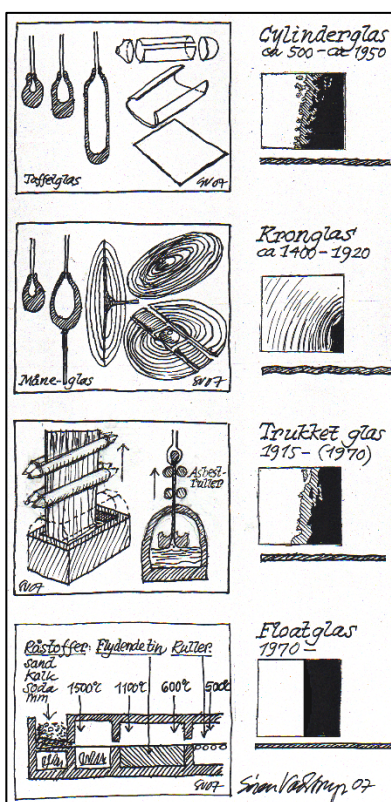
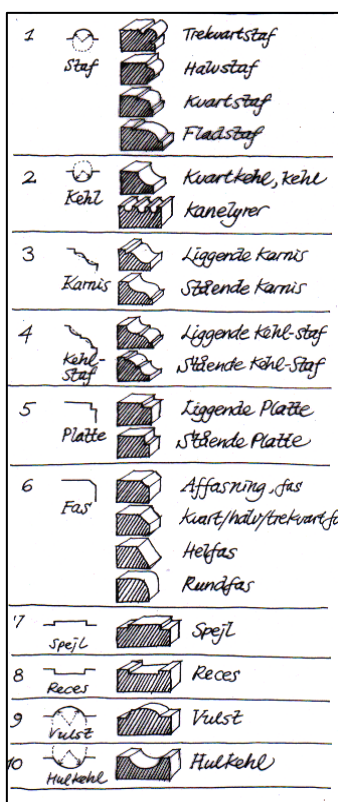
Det sidste er nok det mest almindelige, så man behøver ikke absolut tænke så meget over disse kategorier. Det vigtigste er, at den analytiske tegning viser, det man vil formidle, på en enkel og klar måde.

Eksempler

Konstruktioner, skilt ad

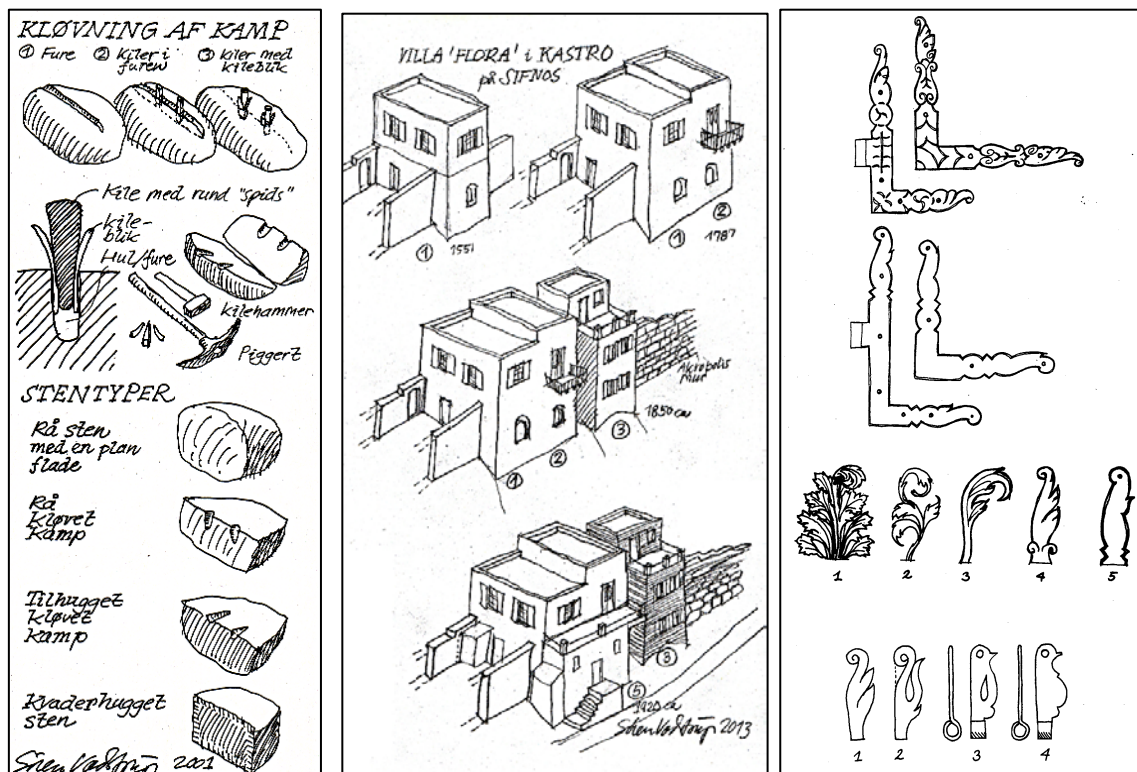
Typologisering af elementer

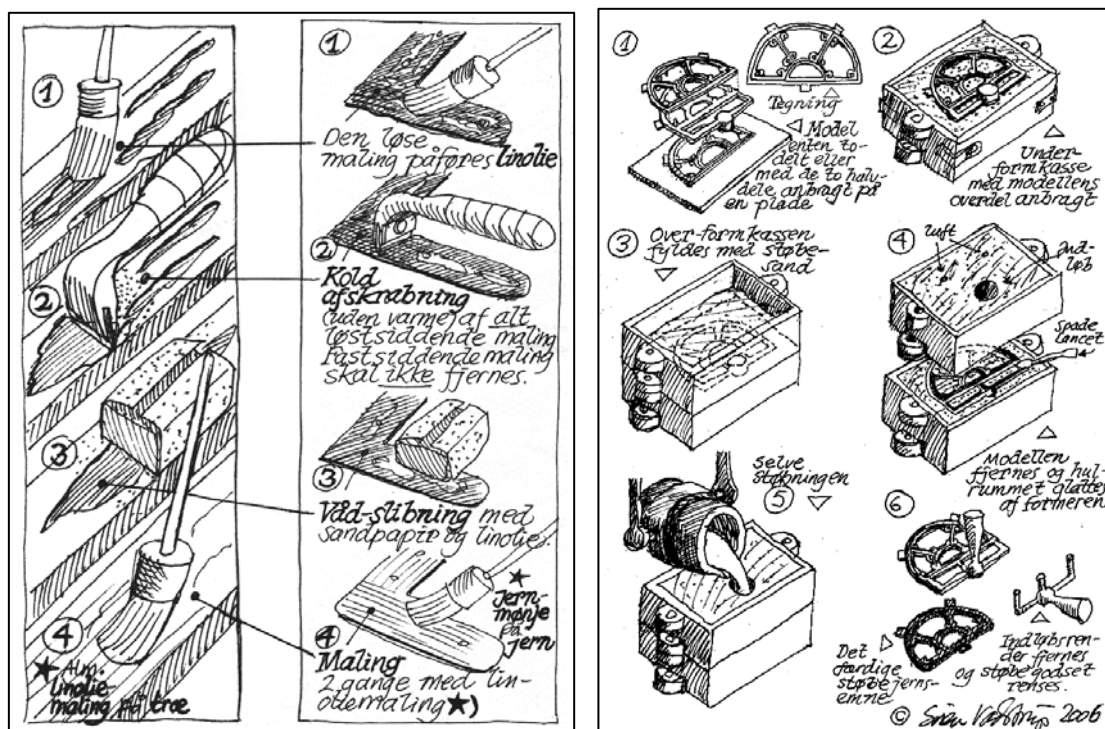
Tegninger fra 'Huse med sjæl' (2004) og kompendier om Bindingsværk (KTR)

Perspektivisk tegning i flere faser,

der viser et nuværende eller fremtidigt udseende, en historisk eller teknisk udvikling.

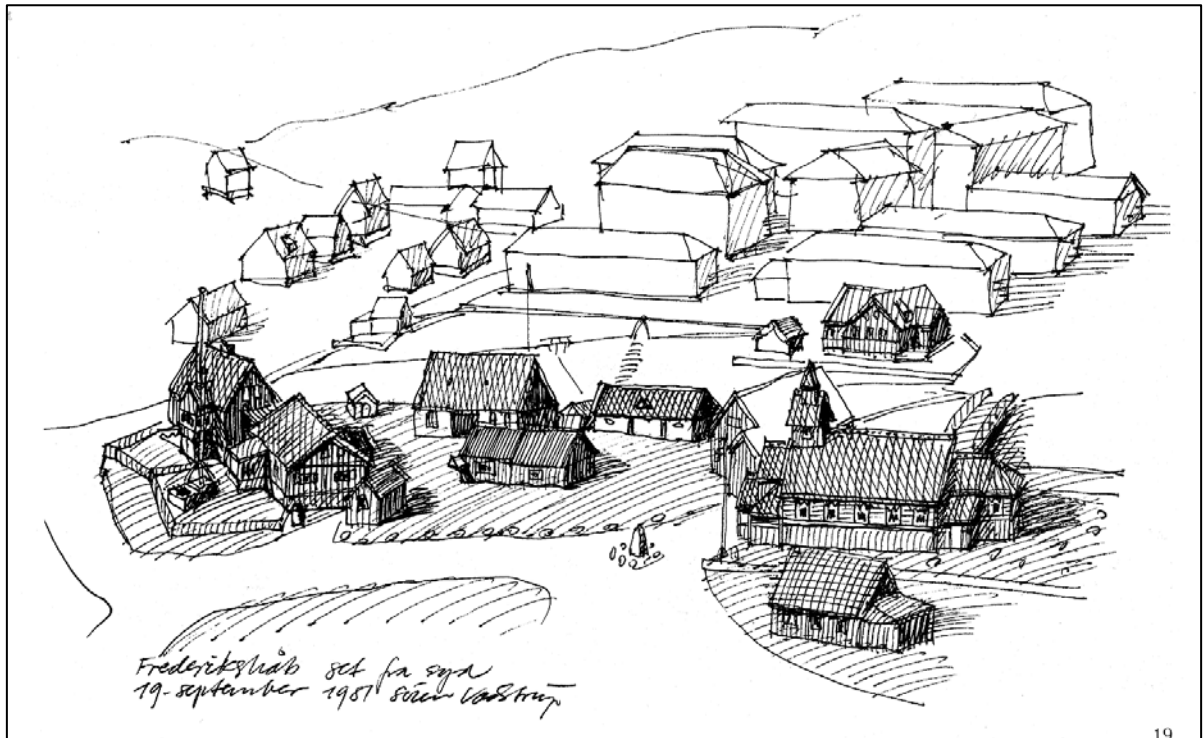

Anvisninger på udførelse, konstruktion, reparation m.v. i flere stadier.

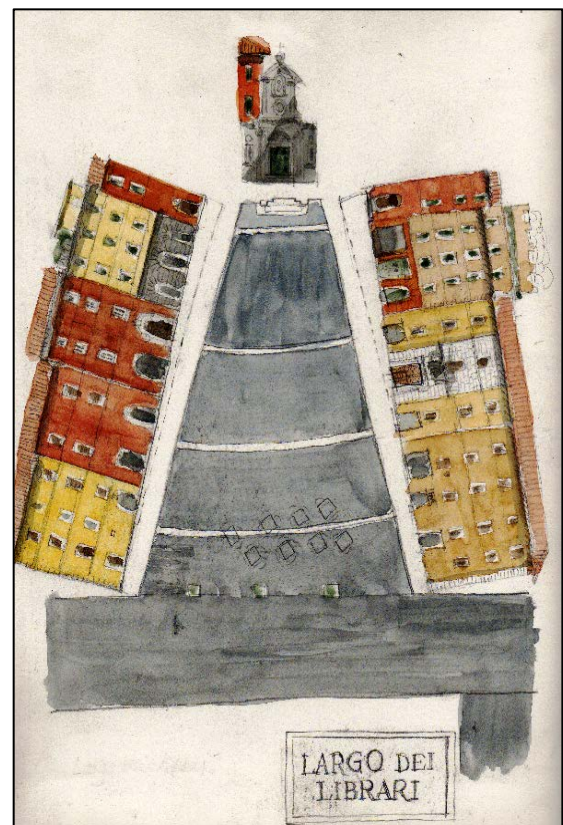
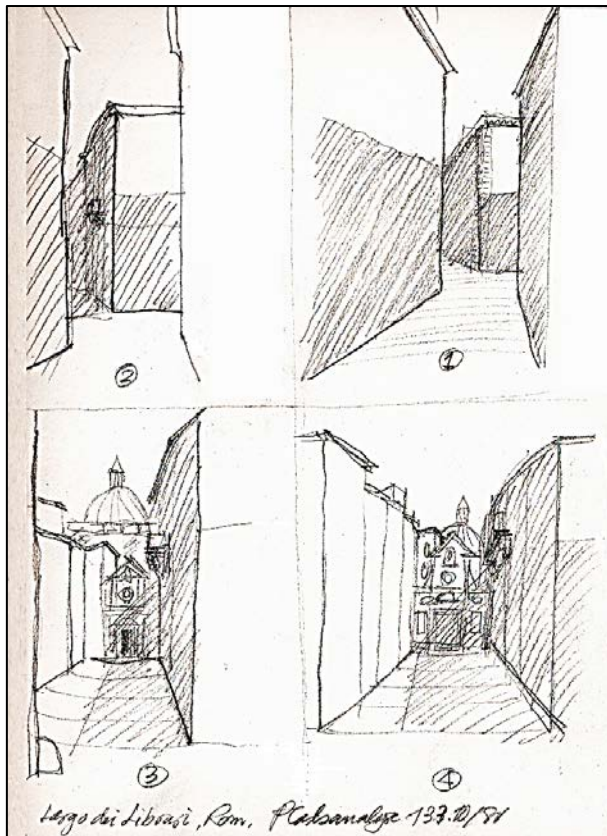

Tegninger fra 'Naturstensbygninger', 'Gode råd om vinduer' og 'Gode råd om smedejern og støbejern'

Analyse af en byplan, et forløb, en oplevelse eller en bygning.

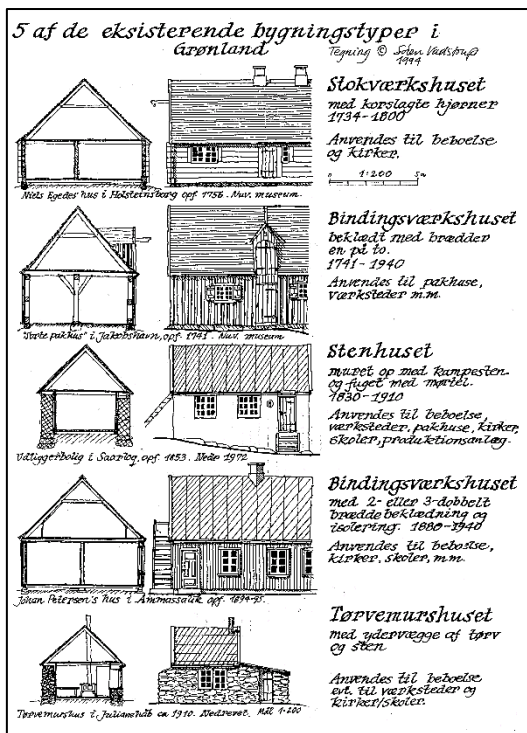

Tegning fra Tidsskriftet GRØNLAND, nr. 6 1994

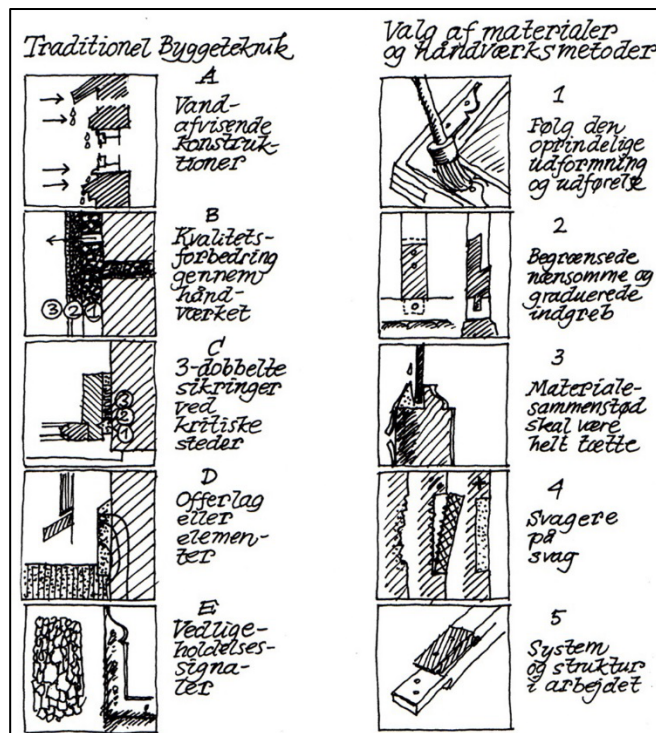

Metode

En analytisk tegning skal være så klar og enkel som muligt, så den er umiddelbart forståelig. Tegningen vil dog for det meste have behov for en skriftlig forklaring. Ofte kan man skrive det meste i hånden på selve tegningen. Så bliver den lettere at forstå.

Tegning fra Tidsskriftet GRØNLAND, nr. 6 1994

Selve analysen kræver naturligvis viden. Men mange analytiske tegninger kan bestå i simple iagttagelser af eksisterende forhold, som selve den analytiske tegning er med til at vise.

Det romerske/italienske multifunktionelle vindue

Skodderne og vinduet er åbent – maksimal ventilation og dagslys

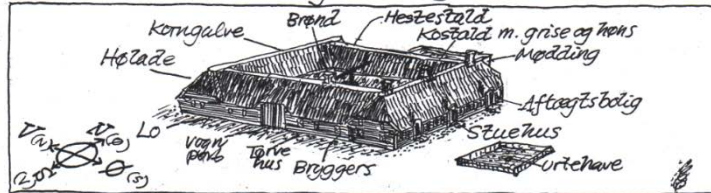
Skodderne er lukket til og vinduet åbent
Kun ventilation, ingen dagslys

Skodderne er åbent og vinduet lukket
Dagslys uden ventilation

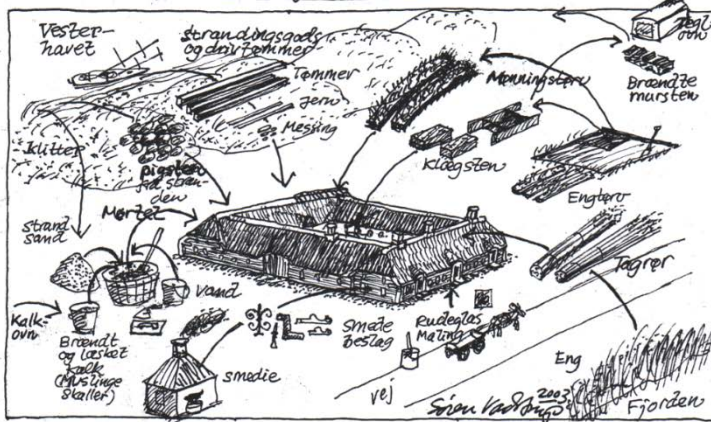
En akvarel, tegnet på stedet kan også blive til en analytisk tegning. Se også forsiden af denne bog.

Den vestjyske klitgård

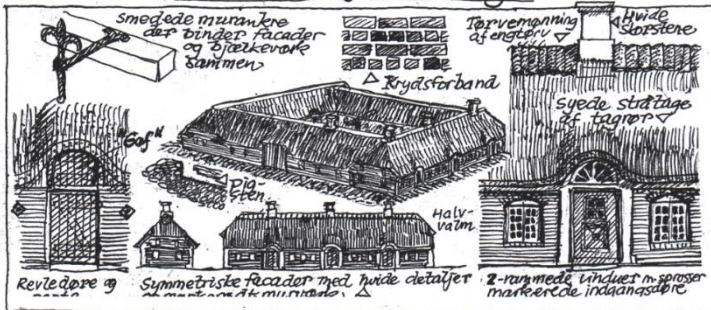
Funktion og indretning

Anvendelse af lokale materialer

Arkitekturens ydre kendetegn

Øverst en historisk, teknisk og arkitektonisk analyse af den vestjyske klitgård.

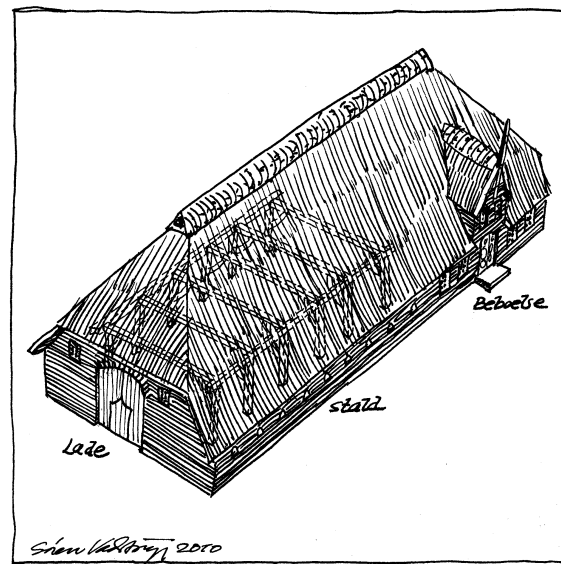
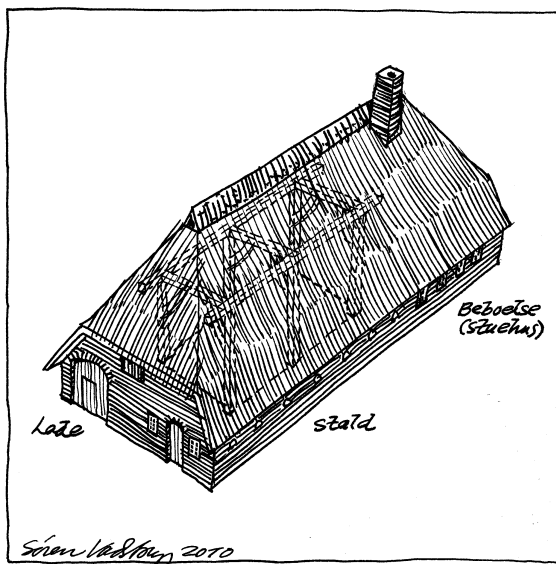
Tegningen rummer en mængde af oplysninger, som kan studeres længe

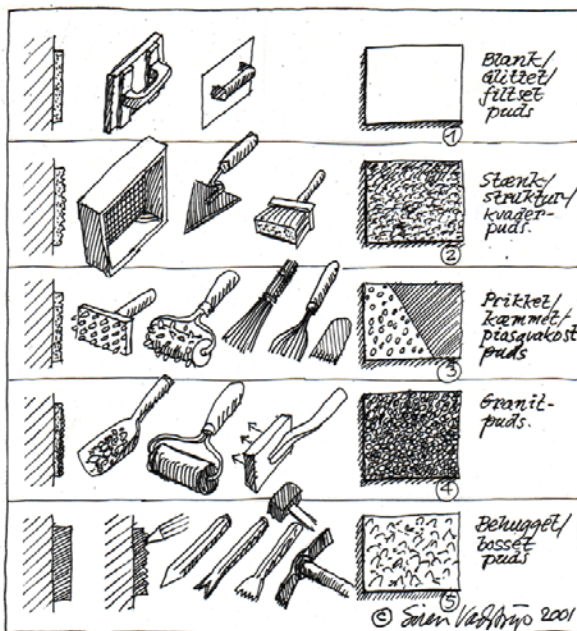
Tegning fra: 'Klitgårde i Holmsland og Ringkøbing kommuner. Gode råd om vedligeholdelse og istandsættelse' 2003.

Herunder forskellige typer sønderjyske gårde med indvendige højremskonstruktioner – tegnet i en meget enkel skitseform, der ikke behøver mange yderligere forklaringer.

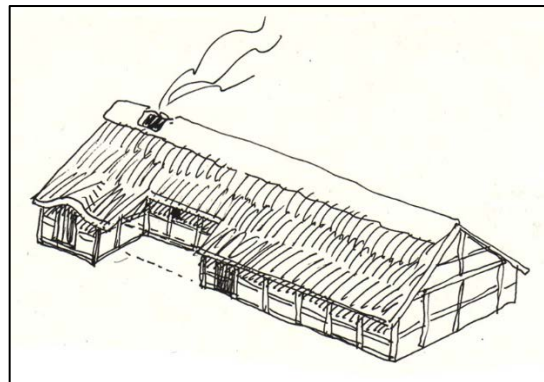
Skraveringerne beskriver husenes materialer.

Fra bogen: 'Skjulte skatte i grænselandet. Dansk bygningsarv i Slesvig og Holsten' (2010)

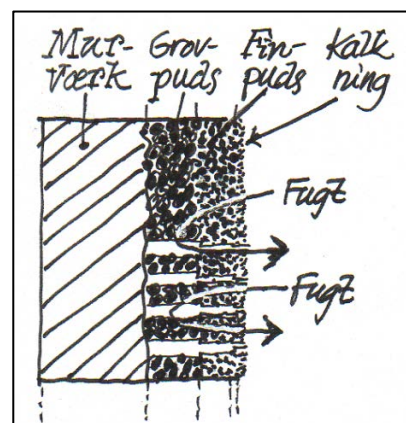
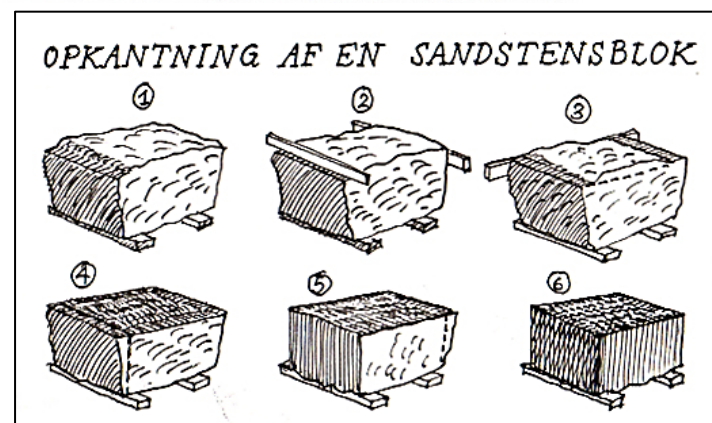
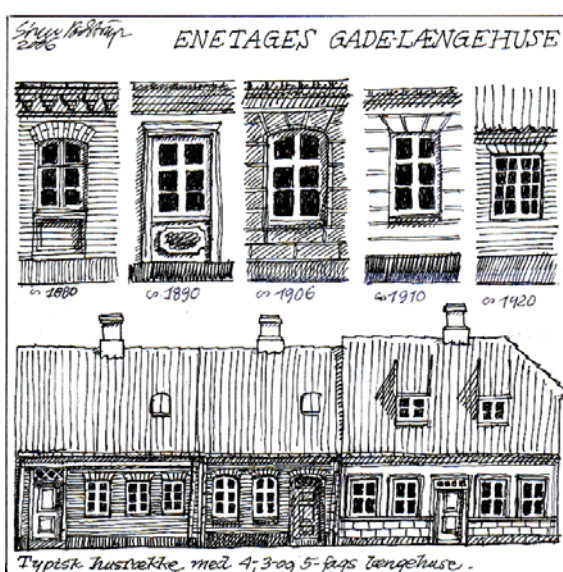
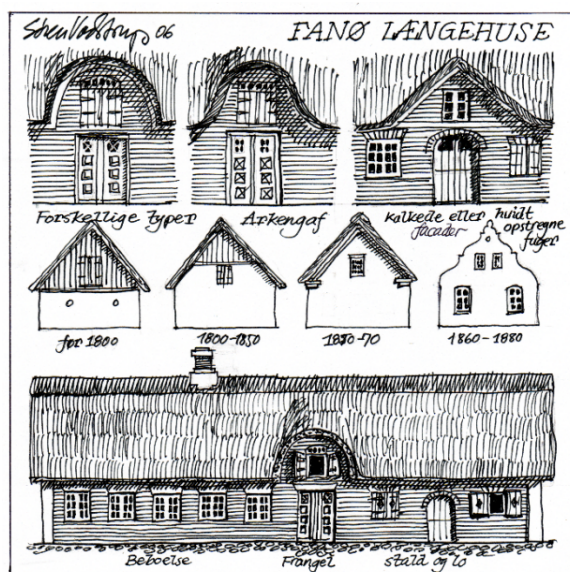

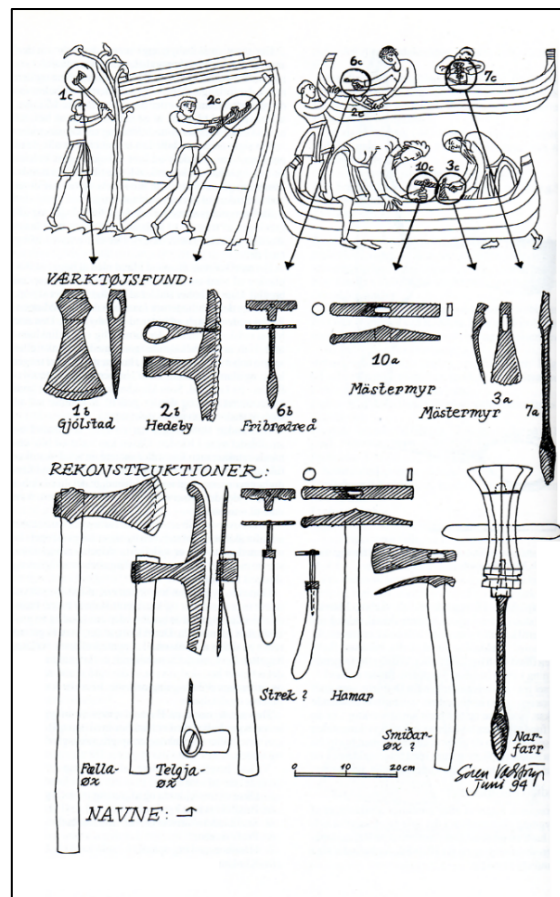

Forskellige overflader på kvaderpuds.
Fra: 'Huse med sjæl'

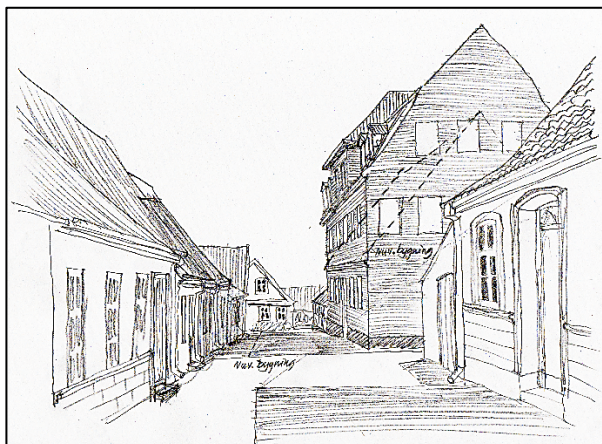
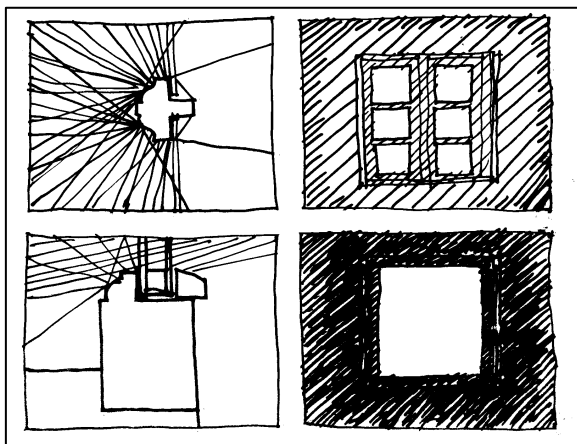

Rekonstruktion af et vikingetidshus
i Tårnby ud fra udgravningsplanen

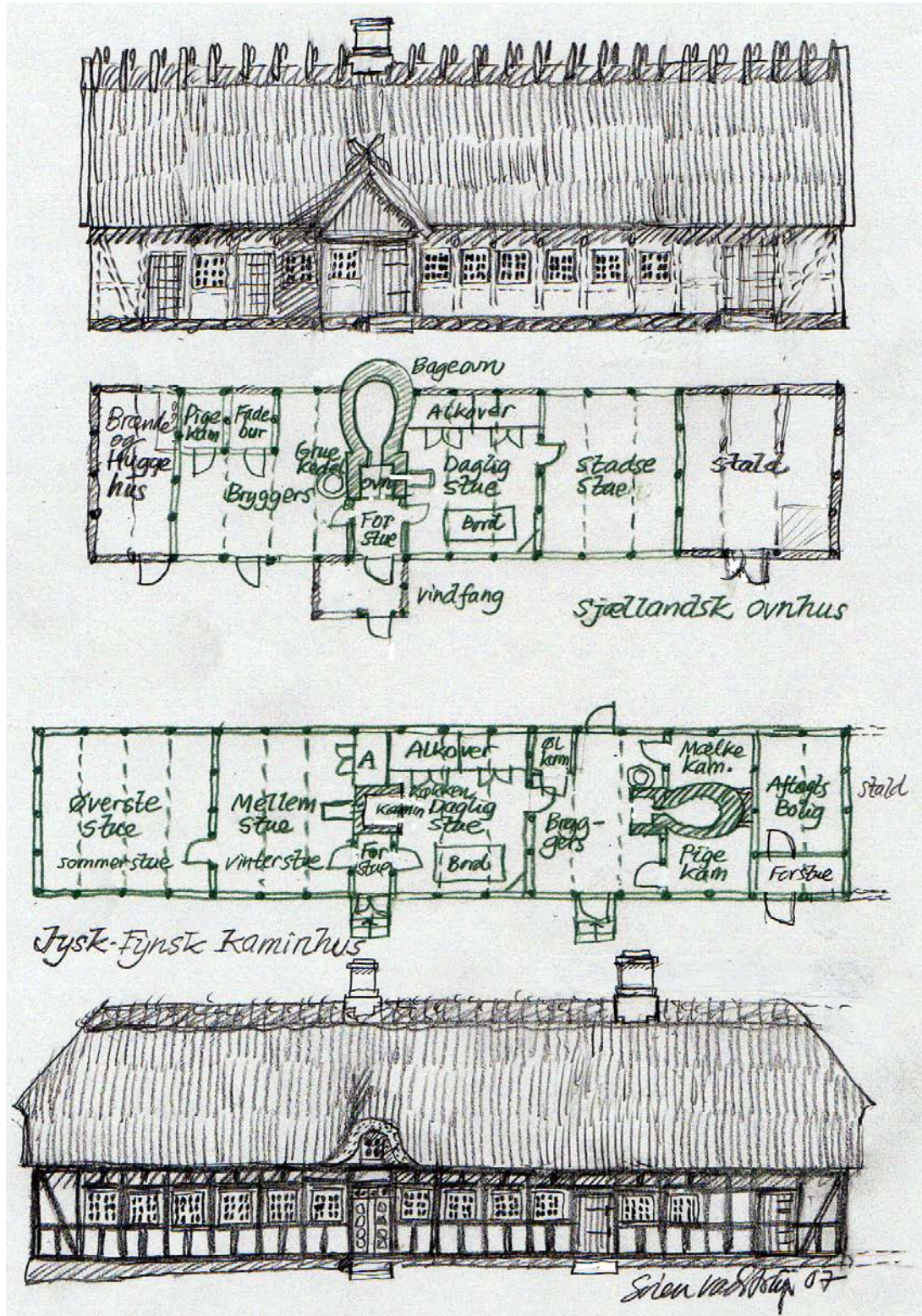

Billedtekst: Der er en slående overensstemmelse mellem det bådebyggerværktøj, der kan identificeres på de danske vikingeskibsfund – og det bådebyggerværktøj, der er afbildet på det franske Bayeux-tapet fra 1000-tallet – og de arkæologiske fund af værktøj fra vikingetiden. Fra: 'Vikingerne skibsbygningsværktøj', 1994 samt ROAR EGE - Skuldelev 3 skibet som arkæologisk eksperiment (1998)

Disse helt tekstløse tegninger siger tilstrækkeligt uden beskrivelse

Jeg interesserer mig af mange grunde en del for de forskellige typer gårde og landhuse i Danmark, i øjeblikket. Her er de to klassiske typer: Det sjællandske, og lolland-falsterske 'ovnhaus' og det jysk-fynske 'kaminhus'. Tegnet som en blyantsskitse – der samtidigt er en analyse, som man eventuelt kunne lægge akvarel på. Fra: 'Sommerhuset' (2008)

LITTERATUR m.m.

Der findes jo et hav af akvarelbøger, både udenlandske, oversat til dansk og også på alle mulige sprog. Det er svært at anbefale nogen. Politikens 'Akvarel – trin for trin' (Glyndis Barnes-Mellish. 2007) har som titlen siger, opbygningen af selve maleriet, trin for trin. Gyldendals 'Håndbog i akvarelteknikker' (Hazel Harrison, 1992), har nogle gode anvisninger på at male himmel og træer – noget af det sværeste.

Jeg har dog aldrig selv brugt bøger for at lære at tegne og male. Det startede spontant fra barnsben, eller nærmere -hænder. Men da jeg i 1969 lige var kommet ind på Arkitektskolen, tog jeg et 'Akvarelkursus' på skolen, med akvarel-kunstneren Agnete Varming som lærer. Nogle af de navne, metoder og teknikker, jeg bringer i denne publikation, var noget af det, jeg

lærte hos hende. Bl.a. 'jævn farve', 'udtynding', 'udblomstring', 'laving' og 'lokalfarve'. Denne publikation er, mig bekendt, den eneste, der samlet viderebringer disse, for bl.a. arkitektfaget, særlige metoder og teknikker.

Agnete Varming var i øvrigt en ret streng og kritisk lærer, både overfor mit 'udstyr', og fordi jeg lagde for kraftige farver på papiret. Så i 15 år derefter tegnede jeg stort set udelukkende blyants- eller pennetegninger. Men da jeg fik nogle bedre (og dyrere) pensler og farver, gik det pludseligt meget bedre – så hun havde jo ret. Derfor er det også en vigtig lære, jeg gerne vil bringe videre: Køb 'de bedste' blyanter, pensler, farver og blokke – og viskelæder. Det betaler sig. Resultatet *bliver* bare bedre.

Det var faktisk en kollega, der i oktober 1985 inviterede mig til akvarelmaling ved Tystrup sø, der fik mig til at prøve igen, om det dog ikke, 15 år efter min 'fiasko' på Arkitektskolen, kunne lykkes mig at male en akvarel. Så jeg tegnede en 'normal' blyantstegning med skraveringer og skygger, og malede derefter, med min nye dyre mårhårs-pensel og Windsor & Newton-farver, akvarel på denne. Noget kraftige farver, stadigvæk, men det kan jeg stadigvæk godt lide. Se bare de øvrige eksempler. I dag underviser jeg selv i frihåndstegning, akvarel, laving og lokalfarve på Arkitektskolen, hvortil denne publikation er kompendium.